

TALLINNA ÜLIKOOL
Kasvatusteaduste instituut
Andragoogika osakond

Mare Muskat

KOOSTÖÖS ÕPPIMISE TEGURID ÕPPIJATE ARUSAAMADES

Tallinna Majanduskooli panganduse eriala õppijate näitel

Magistritöö

Juhendaja: MA Katrin Karu

Tallinn 2013

Instituut Kasvatusteaduste Instituut	Osakond Andragoogika osakond	
Töö pealkiri KOOSTÖÖS ÕPPIMISE TEGURID ÕPPIJATE ARUSAAMADES		
Teadusvaldkond Andragoogika		
Töö liik Magistritöö haridusteadustes	Kuu ja aasta Mai 2013	Lehekülgede arv: 51 Allikad: 68
<p>Referaat</p> <p>Kaasaja ühiskond on koostööpõhine (Niemi, 2007) ja see tingib hariduse muutumise (Antikainen, Rinne & Koski, 2009, 130), mistõttu järjest enam tähtsustub ülikoolides kõrgharidusprogrammide alustena erialaste teadmiste ja oskuste kogumisele ning arendamisele ka üldiste pädevuste ja ülekantavate oskuste arendamine (Vengerfeldt & Kährlik, 2005). Tallinna Majanduskoolis toetatakse samuti õppijate elukestvat õpet ja tagatakse õppe- ja töökorraldus, mis võimaldab õppijatel omandada eluks ning tööks vajalikke teadmisi, oskusi ja eetilisi tõekspidamisi. Eluks ja tööks vajalike erialateadmiste edukaks omandamiseks ning sealjuures sotsiaalsete- ja koostöösoskuste arendamiseks saavad kutse- ja kõrghariduses õpetavad õppejõud suunata õppijad koostöös õppimisele.</p> <p>Käesolevas magistritöös mõistetakse koostöös õppimist kui õppijate väikeses õppegrupis õppejõu antud ülesande ühist lahendamist interaktsioonis, üksteise õppimist toetades, et olemasolevate teadmiste baasil luua uus teadmine (Cooper, McKinney & Robinson, 1991, viidanud Riley & Anderson 2006; Johnson, Johnson & Holubec, 2008; Hassianien, 2007; Sahlberg & Sharan, 2002). Koostöös õppimist selgitatakse uurimistöös sotsiaalkonstruktivistliku õpikäsitluse põhimõtetele (Palincsar, 1998; Vögotski, 2005). Tulemuslik koostöö grupis õppimisel on asjakohaste teadmiste ja oskustega õppijate ühiselt õppimine ning koostöös õppimise edukaks toimimiseks on oluline mõista koostöös õppimise tegureid (Van den Bossche, Gijsselaers, Segers & Kirschner, 2006). Autor on praktik-uuriija, kes alates 2011 Tallinna Majanduskooli õppejõuna on suunanud õppijaid erialateadmiste omandamisel grupis õppima, mis toetas õppijate koostöös õppimist. Tallinna Majanduskoolis 2012. a. läbi viidud õppijate küsitlus näitas, et grupis õppimine on õppijatele huvitav ja uudne ning meeldiv. Siiski puudus autoril teadmine õppijate arusaamadest grupis õppimisel ja kuidas grupis õppimise tulemusel avalduvad koostöös õppimise tegurid. Sellest lähtuvalt on uurimustöö probleem sõnastatud küsimusena: kuidas grupis õppimise tulemusel avalduvad koostöös õppimise tegurid õppijate arusaamades?</p> <p>Lähtuvalt uurimisprobleemist on uurimustöö eesmärk selgitav ülevaade õppijate arusaamadest grupis õppimise tulemusel avalduvatest koostöös õppimise teguritest. Õppijate arusaamasid kogutakse, analüüsitakse ja tõlgendatakse kasutades kvalitatiivset uurimust. Andmete kogumise meetodina on kasutatud grupiintervjuusid ja andmete analüüsimiseks temaatilist lähenemisviisi. Uuringu raames intervjueriti kümnet TMK panganduse eriala II kursuse õppijat, kelle koostöös õppimist on autor toetanud kolme erialaainekursuse jooksul.</p> <p>Grupis õppimise tulemusel avalduvad koostöös õppimise tegurid õppijate arusaamades järgmiselt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Väikese õppegrupi moodustamine sobivatest liikmetest, rollide ja ülesannete jagamine, et saavutada ühistulemus. - Tekib vastutus ja pingutatakse enda ning grupi tulemuste saavutamiseks grupiliikmeid kohustades ja tajudes grupidünaamikat. - Toimub aktiivne suhtlemine, vastasikune abistamine ja toeamine. Tekib usaldus ja kujuneb sõprussuhe. - Arenevad erinevad oskused. Avaldub õppimishuvi, suhtlemis- ja koostöövalmidus ning toimub koostöös õppimine. <p>Magistritöö koosneb kahest peatükist, sissejuhatuses ja kokkuvõttest. Töö sisaldab ühte tabelit ja kahte joonist.</p>		
Võtmesõnad: grupis õppimine, koostöös õppimine, koostöös õppimise tegurid		
Keywords: learning in groups, cooperative learning, factors of cooperative learning		
Säilitamise koht: TLÜ Kasvatusteaduste Instituudi raamatutuba		
Töö autor: Mare Muskat	allkiri:	
Kaitsmisele lubatud: Juhendaja: Katrin Karu	allkiri:	

Institute Institute of Educational Sciences		Department Department of Adult Education	
Title COOPERATIVE LEARNING FACTORS OF LEARNERS ' PERCEPTIONS			
Field Adult Education			
Thesis Type Master Thesis in Educational Sciences		Month and Year May 2013	
		Pages: 51 Sources: 68	
<p>Abstract</p> <p>Modern society is co-operative (Niemi, 2007) and this leads to changes in education (Antikainen, Rinne & Koski, 2009, 130). Due to this, in addition to the development of professional knowledge and skills, the importance of the general competencies and transferable skills increases in university education programs (Vengerfeldt & Kährik, 2005). Tallinn School of Economics as well as supports learners in lifelong learning and is providing learning arrangements, which enables learners to acquire necessary knowledge, skills, and ethical beliefs for the future to come. To acquire successfully necessary expertise for life and working and thereby for developing social and collaboration skills, the vocational and higher lecturers can directed learners to cooperative learning.</p> <p>In this thesis the cooperative learning is defined as a small learning group of students solving a task together which is given by the lecture. This will take place in the interaction of the group members, supporting each other learning to create a new knowledge based on existing knowledge. (Cooper, McKinney & Robinson, 1991, viidanud Riley & Anderson 2006; Johnson, Johnson & Holubec, 2008; Hassianien, 2007; Sahlberg & Sharan, 2002.) The cooperative learning is explained through the social constructivist learning theory principals (Palincsar, 1998; Vögotski, 2005). Effective learning in group and cooperation will happen when students who have relevant knowledge and skills learn together. To be able the effective cooperative learning to take place, it is important to understand the factors of cooperative learning (Van den Bossche, Gijsselaers, Segers & Kirschner, 2006). The author is a practitioner-researcher, who has been directing students since 2011 in Tallinn School of Economics to acquire specialized knowledge in group study, which has supported the students cooperative learning. In 2012 there was conducted a survey in Tallinn School of Economics, the survey indicated that students thought that group learning was interesting, novel and pleasing. However, the author had no knowledge of the students perceptions of group learning and how the cooperative learning factors reveal in group learning.</p> <p>Regarding that the research problem is formulated as a question: how the cooperative learning factors will reveal in the result of group learning in the perceptions of students. Based on the research problem, the research aim will be explanatory overview of perceptions of the students of the cooperative learning factors that will reveal in the result of learning in group. Students perceptions are collected, analyzed and interpreted using qualitative research approach. The group interviews were used as the data collection method and the thematic approach was used for analyze the data. There were interviewed ten Tallinn School of Economics banking 2nd year students whose cooperative learning the author has supported during three courses. The students perceptions on the cooperative learning factors that will reveal in the result of learning in group are:</p> <ul style="list-style-type: none"> - To achieve a common result the small study groups should be formed of suitable members, where should be roles and sharing tasks among the member. - There will be accountability and the students strive to achive individual and group results making the group members obligated and perceiving the group dynamics. - There will be active communication, mutual assistance and supporting. There will develop trust and friendship. - There will develop various skills. There will be expressed interest in learning, readiness for communication, cooperation and cooperative learning will take place. <p>This master's thesis consists of two chapters, an introduction and summary. The work includes one table and two figures.</p>			
Keywords: learning in groups, cooperative learning, factors of cooperative learning			
Location: Library of Institute of Educational Sciences of Tallinn University			
Author: Mare Muskat		Signature:	
Allowed to defend: Supervisor: Katrin Karu		Signature:	

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. KOOSTÖÖS ÕPPIMINE.....	8
1.1. Grupis õppimine	8
1.2. Koostöös õppimise tegurid ja mõju õppimisele.....	11
2. KOOSTÖÖS ÕPPIMISE TEGURID ÕPPIJATE ARUSAAMADES	20
2.1. Andmekogumismeetodi valik ja kirjeldus	20
2.2. Valimi põhjendus ja kirjeldus	23
2.3. Andmete kogumine, analüüs ja tõlgendamisprotsess	24
2.4. Tulemused.....	26
2.5 Arutelu	43
KOKKUVÕTE.....	50
ALLIKAD	52
Lisa 1. AINEPROGRAMMI LÄBIVIIMISE KIRJELDUS	59
Lisa 2. ÕPPIJATE KÜSITLUSE KOKKUVÕTE	65

SISSEJUHATUS

Ühiskond ilma oma liikmete koostöötä ei suuda ellu jääda ja ühiskond on säilinud tänu oma liikmete koostöövalmidusele, kes on teinud ellujäämise võimalikuks...

Ashley Montagu

Kaasaja ühiskond on koostööpõhine, multiprofessionaalne ja kliendile orienteeritud (Niemi, 2007), mis tingib ka hariduse muutumise (Antikainen, Rinne & Koski, 2009, 130) ja seetõttu järjest enam tähtsustub ülikoolides kõrgharidusprogrammide alustena erialaste teadmiste ja oskuste kogumisele ning arendamisele ka üldiste pädevuste ja ülekantavate oskuste arendamine (Vengerfeldt & Kährlik, 2005). Tallinna Majanduskoolis toetatakse samuti õppijate elukestvat õpet ja tagatakse õppe- ja töökorraldus, mis võimaldab õppijatel omandada eluks ning tööks vajalikke teadmisi, oskusi ja eetilisi tõekspidamisi. Eluks ja tööks vajalike erialateadmiste edukaks omandamiseks ning sotsiaalsete- ja koostöösoskuste arendamiseks saavad kutse- ja kõrghariduses õpetavad õppejõud suunata õppijad grupis õppima, mis toetab koostöös õppimist.

Koostöös õppimine (*cooperative learning*) on õppijate väikeses õppegrupis õppejõu antud ülesande ühine lahendamine interaktsioonis, üksteise õppimist toetades, et olemasolevate teadmiste baasil luua uus teadmine (Cooper, McKinney & Robinson, 1991, viidanud Riley & Anderson, 2006; Johnson, Johnson & Holubec, 2008; Hassanién, 2007; Sahlberg & Sharan, 2002). Koostöös õppimist selgitatakse käesolevas magistritöös sotsiaal-konstruktivistliku õpikäsitluse põhimõtetele (Palincsar, 1998; Vögotski, 2005), sest koostöös õppimisel loovad õppijad uute ja olemasolevate teadmiste vahel seoseid suhtlemise, arutluste ja läbirääkimiste teel (Riley & Anderson, 2006). Koostöös õppimine eeldab iga grupiliikme aktiivset suhtlemist ning osalemist, mistõttu kujunevad õppijatel mitmekülgsed oskused ja pädevused (Van den Bossche, Gijsselaers, Segers & Kirschner, 2006) ning need on eeldatavasti abiks nii õppimisel kui ka edaspidises tööelus, kus tuleb töötada gruppides (Illeris, 2004). Grupis õppimiseks ja seeläbi koostöös õppimiseni jõudmiseks on vajalikud õppijate interpersonaalsed oskused ning väikeses grupis tegutsemise ja töötamise oskused, mis on koostöös õppimise üheks teguriks ning

soodustab teiste koostöös õppimise tegurite avaldumist nagu positiivne vastastikuse sõltumine, individuaalne vastutus ja otsene suhtlemine (Johnson, Johnson & Smith, 2007; Jolliffe, 2007; Sharan, 1999; Strahm, 2007; Stewart, 2009; Van den Bossche jt, 2006). Koostöös õppimise tegurite avaldumisel saavutavad õppijad paremad õppimise tulemused võrreldes individuaalse õppimise tulemusega (Johnson & Johnson, 1994; Kennett, Stedwill, Berrill & Young, 1996; Slavin, 1995, 2010a, 2010b).

Tulemuslik koostöö grupis õppimisel on asjakohaste teadmiste ja oskustega õppijate ühiselt õppimine ning koostöös õppimise edukaks toimiseks on oluline mõista koostöös õppimise tegureid (Van den Bossche jt, 2006). Tegurite mõistmine aitab õppejõul õpiülesannete seadmisel ja grupis õppimist kasutades toetada koostöös õppimise tegurite avaldumist õppimisel ning õppijatel grupis õppimisel jõuda koostöös õppimiseni. Magistritöö autor on praktik-uuriija, kes alates 2011 Tallinna Majanduskooli õppejõuna on suunanud kahe aasta jooksul panganduse eriala õppijaid grupis õppima (lisa 1) sooviga toetada õppijate koostöös õppimist. Tallinna Majanduskooli 2012 aastal läbi viidud õppijate küsitluse tulemused (lisa 2) viitavad, et grupis õppimine on õppijatele huvitav ja uudne ning meeldiv, kuid autoril puudus teadmine õppijate arusaamadest, kuidas grupis õppimise tulemusel avalduvad koostöös õppimise tegurid.

Sellest lähtuvalt on uurimustöö probleem sõnastatud küsimusena: kuidas grupis õppimise tulemusel avalduvad koostöös õppimise tegurid õppijate arusaamades?

Lähtuvalt uurimisprobleemist on uurimustöö eesmärk selgitav ülevaade õppijate arusaamadest grupis õppimisel avalduvatest koostöös õppimise teguritest. Lähtuvalt eesmärgist on püstitatud järgmised ülesanded:

- selgitada grupis õppimist ja koostöös õppimist;
- kirjeldada koostöös õppimise tegureid ja nende mõju õppimisele;
- viia läbi grupiintervjuud Tallinna Majanduskooli panganduse eriala II kursuse õppijatega, et välja selgitada õppijate arusaamad koostöös õppimise teguritest;
- analüüsida saadud tulemusi;
- üldistada kirjeldusel saadud tulemused ning leida sarnasused või erisused teoreetiliste seisukohtadega.

Uuringus kasutati andmekogumise meetodina poolstruktureeritud grüpiintervjuusid ning andmete analüüsimiseks temaatilist lähenemisviisi.

Magistritöö tulemus võib huvi pakkuda õppijatele, Tallinna Majanduskooli ja teiste haridusasutuste õppejõududele, kes saavad selgemalt mõtestada grupis õppimist, mis toetab koostöös õppimise tegurite avaldumist ja mõju õppimisele õppijate arusaamades.

Täna südamest edasi aitavate ettepanekute ja konstruktiivse tagasiside eest uurimustöö juhendajat Katrin Karu. Mõistmise eest oma armast tütart Johanna Taimlat ja toetuse eest magistrantuuris õppides koostöös õppimise kaaslasid Helena Ermi ja Ülle Aasjõed.

1. KOOSTÖÖS ÕPPIMINE

Bauman ja May (2004) tõdevad, et sotsiaalse olendina elame me kogu oma elu suhetes ja suheldes teistega ning sotsialiseerimine ei lõpe meie elus kunagi. Juba kahe inimese kohtumisel tekib diaad (Williams, 2010) ja hakkab toimima interaktsioon ehk vastastikmõju, mis loob eeldused koostööks ja sealjuures üksteiselt õppimiseks. Haridusasutusele on iseloomulik juhendatud õppimine ning järjest enam toimub õppimine gruppides. Esimeses peatükis selgitatakse grupis õppimist, et laiemalt avada koostöös õppimise tähendus ning koostöös õppimise edendamiseks selgitatakse koostöös õppimise tegureid ja nende mõju õppimisele.

1.1. Grupis õppimine

Sageli õpitakse erinevates sotsiaalsetes situatsioonides ja õppimine on inimtegevuse loomulik ning vajalik aspekt, mistõttu inimesed on alati õppinud ja üksteisega teadmisi jaganud (Säljö, 2003). Kuna õppimine on inimese jaoks vajalik, siis see võib toimuda juhuslikes gruppides teadmisi jagades, aga ka haridusasutuses planeeritud õppetegevusena kavandatud õppeprogrammide või -kavade alusel formaalses õppes. Formaalne õppimine ulatub põhikoolist ülikoolini ja formaalse õppimise all mõistetakse süsteemi, mille abil ühiskond korraldab ametlikku õppimist (Hirsijärvi & Huttunen, 2005).

Õppimine haridusasutuses on hierarhiline formaalne süsteem ja selle tegevuse eesmärgid on haridusseadusega kindlaks määratud (Eesti Vabariigi haridusseadus). Sellest lähtuvalt korraldavad haridusasutused oma tööd koostades õppeprogrammid või õppekavad ning koordineerivad õppeprotsessi viimaks läbi ainekursusi õppegruppides. Õppegrupp on ühes klassis või kursusel õppivate õppijate kooslus ning käesolevas magistritöös mõistetakse õppegrupina omavahel suhtlevate ja vastastikuses sõltuvuses olevate õppijate kooslust, mille liikmed jagavad ühist eesmärki õppimises ja tegutsevad ning osalevad koordineeritud õppetegevuses (Gibb, 1964; Bany & Johnson, 1964, viidanud Schmuck & Schmuck, 1976, 18; Connolly, 2008, 81), sest grupis õppimisel tekib õppijate vahel interaktsioon, mis toetab õppijate aktiivset osalemist õppetegevuses.

Õppetegevuses osalemisel kujunevad õppijatel välja õppimisstrateegiad ning õppimisstrateegiate ja õppimistegevustega saavad õppejõud soodustada sügavat õppimist ja pärssida pindmist õppimist (Biggs & Tang, 2008; Pilli, Rutiku, Valk & Vanari, 2009). Marton ja Säljö (1976) eristavad pindmist ja sügavat lähenemist õppimisele, kus nende erisusena toovad nad esile õppimise sisu tähenduse loomise. Pindmine lähenemine õppimisele on kavatsus minimaalsete pingutustega ja ajaga täita õpiülesanne, seevastu sügav lähenemine õppimisele on maksimeerida mõistmist ülesandest. (Marton & Säljö, 1976, viidanud Lonka, Olkinuora & Mäkinen, 2004.)

Õppetegevusega saavad õppejõud õppijaid suunata grupis õppima. Grupis õppimine on viis, kus õppijad töötavad koos väikestes gruppides saavutamaks ühine eesmärk (Hammond Byrd, 2009). Luues õppimisvõimalusi, milles rõhutatakse suhtlemist ja interaktsiooni, on õppijate jaoks õppetöös osalemine väljakutset ja arenguvõimalusi pakkuv ning kaasahaarav, sest lisaks õppija rollile ollakse ka kaaslase rollis (Frey, Ketteridge & Marshall, 1999, 97). Sotsiaalsest dimensioonist lähtuvalt võimaldavadki õppegrupid sotsialiseerumist, kus õppijate osalemine edendab tähendusrikka interpersonaalse suhte arengut, mis pakub toetusvõrgustikke ning vastastikust abistamist (Park & Hinsz, 2006; Zeff, Higby & Bossman, 2006). Sealjuurs õppimine ja õppimise tulemused sõltuvad sellest, kuidas õppegrupi liikmed omavahel suhtlevad (Gillies & Ashman, 2003, 2). Õppijatevaheline suhtlemine ja interaktsioon soodustab õppijate isiksuslikku arengut, alternatiivsete lahenduste leidmist probleemidele, edendab omakasupüüdmatus, arendab kriitilist mõtlemist ja reflekteerimise oskusi, tolerantsust, avatust, austust teiste vaadete ja arvamuste suhtes (Neilson, 2006), esinemise, probleemilahendamise ja organiseerimise oskusi (Gillies & Ashman, 2003, 69). Lisaks saadakse teiste õppijatega suheldes koos teadmiste omandamisega tõsta enesekindlust, arendada koostöö- ja suhtlemisoskusi (Frey jt, 1999, 97).

Magistritöös käsitletakse koostöös õppimist sotsiaalkonstruktivistliku õpikäsitluse põhimõtetel (Palincsar, 1998), sest õppimist mõistetakse kontekstis, milles peetakse oluliseks vastastikku mõjutavat suhtlemist ning teadmisi vahendavat keskkonda ja õppija ise konstrueerib aktiivselt tähenduse. Õppimine on edukam, kui see leiab aset sotsiaalsetes situatsioonides, kus teema üle arutlevad mitu isikut. (Võgotski, 2005.) Sotsiaalkonstruktivistlikus õpikäsitluses tuuakse esile õppejõu ülesandena õppijate

innustamist, julgustamist, väljakutsete püstitamist ning nõustamist, mille käigus suunab õppejõud õppijaid kriitiliselt mõtlema, õpitavat analüüsima ja seoseid looma. Õppejõu tähelepanu on lisaks ainele ka õppijate õppimisviisil. Tähtis on õpetada nii, et õppijad võimalikult hästi aru saaksid ja uue teema õppimisel lähtuksid enda varasematest teadmistest ja arusaamadest ja sellega tagatakse protsessi sidusus ja jätkuvus. (Pilli jt, 2009; Tynjälä & Heikkinen & Huttunen, 2005.) Seega õppejõud, tähtsustades õppimisviisi ja suunates õppijaid grupis õppima, tagavad teadmiste omandamise protsessis jätkuvuse ja loovad eelduse õppijate koostöös õppimisele.

Koostöös õppimise tähenduse mõistmiseks käesoleva magistritöö kontekstis on oluline esile tuua mõisted koostöös õppimine (*cooperative learning*) ja koostööpõhine õppimine (*collaborative learning*), sest neid mõistetakse tihti sünonüümidena. Sünonüümidena mõistetakse neid seetõttu, et mõlemad eeldavad õppijate aktiivset osalemist õppimises õppeülesande lahendamisel ning õppimise strateegia toetab läbi suhtlemise avastavat lähenemist õppimisele. Koostöös õppimisel ja koostööpõhisel õppimisel määratletakse grupis rollid, kuid erisusena võib esile tuua, et koostööpõhises õppimises on grupiliikmetel vähem rolle. Mõlemal juhul vajavad grupiliikmed väikeses grupis töötamise oskusi ja koostöös õppimisel võib olla juhendatud eesmärk, sealjuures grupis tegutsemine on kavandatud ja planeeritud, kuid koostööpõhine õppimine on tavaliselt vähem struktuuriliselt määratletud. (Cooper & Robinson, 1997; Smith & MacGregor, 1992.) Käesolevas magistritöös mõistetaksegi koostöös õppimist ja koostööpõhist õppimist sünonüümida, mida erinevad uurijad on kirjeldanud kui protsessi või õppimise toimumist või õppimisviisi. Johnson, Johnson ja Holubec (2008) leiavad, et koostöös õppimine on juhendatud õppimine väikestes õppegruppides nii, et õppijad õpivad koos toetades enda ja teiste grupiliikmete õppimist. Hassanien (2007) leiab, et koostöös õppimine on meeskondlik protsess, kus grupi liikmed toetavad teineteist õppimisel ja sõltuvad üksteisest saavutamaks seatud eesmärk. Sahlberg ja Sharan (2002) toovad esile, et koostöös õppimine toimub kui kaks või enam õppijat töötavad koos väikeses õppegrupis, jagavad ja selgitavad üksteisele oma ideid ning suhtlemise kaudu saavad õppijad teada, mida nad ise teavad või veel ei mõista õpitavast temast. Cooper, McKinney & Robinson (1991, viidanud Riley ja Anderson, 2006) defineerivad koostöös õppimist kui aktiivse õppimise vormi, mis täiustab individuaalset õppimist grupi interaktsiooni kaudu ning baseerub struktureeritud ja juhendatud strateegial, kus väikesed grupid töötavad koos ühise

eesmärgi nimel. Käesolevas magistritöös mõistetakse koostöös õppimist kui õppijate väikeses õppegrupis õppejõu antud ülesande ühist lahendamist interaktsioonis, üksteise õppimist toetades, et olemasolevate teadmiste baasil luua uus teadmine.

1.2. Koostöös õppimise tegurid ja mõju õppimisele

Alapeatükis kirjeldatakse koostöös õppivate õppegruppide moodustamist ja neis avalduvaid grupiprotsesse ning koostöös õppimise tegureid ehk mõju avaldavaid elemente. Tegurite mõistmine aitab õppejõul õppijaid õpiülesannete seadmisel või õppijatel ise grupis õppimisel toetada koostöös õppimise tegurite avaldumist. Koostöös õppimisel on mõju õppimisele ja seetõttu saavutavad õppijad paremad õppimise tulemused.

Koostöös õppimiseni võivad õppijad jõuda õppides väikestes õppegruppides, mis moodustatakse õppejõu suunamisel või õppijate enda algatusel õpiülesannete täitmiseks (Wilkinson & Fung, 2002). Koostöös õppimisel on lisaks individuaalsele vastutusele (õppida määratud materjali) vastutus väikese õppegrupi liikmete ees (kõik õppegrupi liikmed õpivad), mistõttu õppegrupi liikmetevaheline interaktsioon, vastutus ning õpperpotsessi kaasatus erineb koostöös õppivas õppegrupis võrreldes haridusasutuses ühes klassis või kursusel õppivatest õppijatest moodustatud õppegrupiga (Valgmaa & Nõmm, 1995, 34). Viimast on Valgmaa ja Nõmm (1995) nimetanud traditsiooniliseks õppegrupiks ja esile toonud võrdluse koostöös õppiva õppegrupiga (tabel).

Tabel. Koostöös õppiva ja traditsioonilise õppegrupi võrdlus (Johnson, Johnson & Holubec 1990, viidanud Valgmaa & Nõmm, 1995, 34).

Koostöös õppiv õppegrupp	Traditsiooniline õppegrupp
Positiivne vastasmõju	Vastastikune mõjutamine puudub
Individuaalne aruandekohustus	Individuaalne aruandekohustus puudub
Osalejate heterogeensus	Osalejate homogeensus
Juhtimise jaotus	Üks kindel juht
Vastutus üksteise ees	Vastutus vaid enese ees
Sotsiaalsete oskuste õppimine	Eeldatakse sotsiaalseid oskusi

Koostöös õppiv õppegrupp	Traditsiooniline õppegrupp
Grupi suunamine ja jälgimine	Grupi ignoreerimine
Olulised on nii tulemused kui suhted	Oluline on tulemus, ülesande lahendamine
Grupidünaamika areng	Grupiprotsesside puudumine

Koostöös õppimine suurendab õppija kaasahaaratust õppeprotsessi, tugevdab positiivseid hoiakuid ning arendab kriitilist mõtlemist (Valgmaa & Nõmm, 1995), sest koostöös õppivas õppegrupis arenevad sotsiaalsed- ning koostööoskused, mis suurendab õppijatevahelist interaktsiooni ning iga õppija aktiivset osalemist.

Koostöös õppiva õppegrupi suuruse määratlemiseks on oluline tegur ülesande iseloom või eesmärk (Keyton & Beck, 2008), kuid sageli moodustatakse või moodustub kuni kuue liikmega väikesed õppegrupid, sest neis tekib lähedus (Jaques & Salmon, 2007). Koostöös õppivad õppegrupid võivad olla formaalsed, informaalsete või koostöös õppivad baasgrupid. Formaalses gruppides töötavad õppijad koos ühe ainekursuse jooksul mitme nädala kestel saavutamaks jagatud õpieesmärgid ja täitmaks konkreetseid ülesandeid. Õppejõu roll, informaalsete gruppide juhendamisel, on anda õppijatele juhised ülesande, eesmärkide ja grupi suuruse ning moodustamise, rollide jagamise, materjalide ja õppimiskeskonna kohta. Lisaks selgitada ülesannet ja koostöö struktuuri, jälgida õppijate õppimist ning sekkuda vajadusel abistamiseks ja ülesande täitmiseks või õppijate omavahelise koostööni jõudmiseks. Koostöös õppimise informaalsetes gruppides töötavad õppijad koos, et saavutada jagatud ajutine õpieesmärk – see on õppimine juhuslikes gruppides, mis kestavad mõnest minutist kuni üks kursus. Õppijad osalevad fookuseeritud aruteludes enne ja pärast ülesande saamist ning ülesande lahendamise kestel. Informaalne koostöös õppimine tagab õppijate aktiivse osalemise õpitava mõistmiseks. Õppejõud saab ainekursuse kontakttunnis informaalsete koostöös õppivate gruppide arutelusid kuulata, mis annab hea ülevaate kui hästi õppijad on õpitava teema omandanud, lisaks võimaldab õppejõul anda juhiseid iga õppija kaasamiseks. Koostöös õppivad baasgrupid on pikaajalised, heterogeensed ja stabiilse liikmelisusega. Koostöös õppiva baasgrupi liikmed toetavad üksteise õppimist erinevate ülesannete täitmisel (loetakse ja täiendatakse üksteise esseesid), pakuvad personaalset toetust (üksteise abistamine isiklike probleemide lahendamisel), kohustavad teineteist (ülesande lahendamisest osavõtmise) ja täiendavad üksteist (tööde või teema mõistmise kontrollimine). Koostöös õppiva baasgrupi eesmärk

on anda liikmetele toetust, julgustada ja abistada iga liikme vajadusi, et saavutada õppimises progress ning areneda kognitiivselt ja sotsiaalselt. (Hassanien, 2007; Johnson & Johnson, 2008; Sharan, 1999.)

Koostöös õppimiseks moodustatud väikeses õppegrupis ilmnevad liikmetevahelised erinevused, milleks on staatus, mõju, rollid, võimekus ning suhete muster (Jaques & Salmon, 2007). Lisaks toovad grupiliikmed õppegruppi oma energia, ideed, hoiakud ja uskumused, vajadused ning soovid, aga ka oma harjumuspäraseid käitumisviisid, kalduvused ja oskused, samuti oma isiklikud vastuolud. Selle tulemusena mõjutavad grupiliikmed üksteist interaktsioonis kaasates mõtlemise, emotsioonid, verbaalse ja mitteverbaalse käitumise ning seetõttu toimuvad grupis pidevad muutused. (Krips, 2010.)

Grupp kui arenev kooslus läbib enne tulemusliku koostööni jõudmist kindlad lineaarsed või tsüklilised grupi arenguetapid koos grupiliikmete sotsiaalsete ja psühholoogiliste muutustega (Arrow, Poole, Henry, Wheelan & Moreland, 2004; Hayes, 2002; Leach, Zomeren, Zebel, Viek, Pennekamp, Doosje & Ouwerkerk, 2008; Krips, 2010; Valgmaa & Nõmm, 1995). Esimene on sõltuvusetapp (*forming*), kus keskendutakse liikmete kaasamisele ja üksteisest sõltuvusele ning algset koosolemist võib iseloomustada ärevus. Moodustumise etapis on üheks olulisemaks protsessiks sotsiaalse identiteedi loomine, mis sõltub õppijate erinevatest kogemustest ja käitumisest grupis. Õppijate jaoks võib õppegrupp olla väga oluline, mõjutades käitumist, hoiakuid ja uskumusi. Järgneb konflikti etapp (*storming*), milles grupi liikmed tegelevad juhtimisküsimuste või konkurentsiiga. Konflikti etapis tahavad grupiliikmed ennast kehtestada ja õppijate psühholoogilised kaitsed tugevnevad, millest tulenevalt nende produktiivsus õppimises langeb. Seejärel jõutakse ühtekuuluvusetappi (*norming*) ning pühendutakse usalduse arendamisele, mida iseloomustavad valmisolek ja avatus läbirääkimisteks, püstitatakse eesmärged ning areneb grupi struktuur, sh rollid ja tööjaotus. Grupis õppimise produktiivsus tõuseb ja grupiliikmete isiklik vastutus suureneb. Toimub sotsiaalne õppimine, kui õppijatel on kujunenud ühised väärtused, hoiakud ja tõekspidamised. Pärast seda liigutakse koostöö etappi (*performing*) ja saavutatakse tulemuslik koostöö. Õppimise produktiivsus on koostöö etapis kõrge, sest suhted muutuvad grupis sügavamaks, millest tulenevalt toimub grupi liikmete vahel tõhus koostöö - ülesandele orientatsioon on kõrge ja ideesid ning tagasisidet vahetatakse avatult. Grupi liikmete vahel valitseb usalduslik ja avatud õhkkond.

Grupil on kujunenud „meie“ tunne, ühine identiteet, väärtused, arusaamad. Teadlikult pööratakse tähelepanu enese ja liikmete arendamisele. (Arrow jt, 2004; Hayes, 2002; Leach jt, 2008; Krips, 2010; Valgmaa & Nõmm, 1995.) Neljale eelnevale arenguetapile järgneb edasilükkamine (*adjouring*) ehk kohustuste lõpetamine, sõltuvuse vähendamine ja ülesande täitmine, mis lõpetab aktiivse suhtlemise. Koostöö jätkub, kui võetakse uus ülesanne ning toimub grupi tsükliline areng. Samade liikmetega jõutakse kiiremini koostöö etappi, sest esimesed kaks etappi on juba varem läbitud ning kolmandas etapis on vaid uue isikliku ja/või ühise eesmärgi seadmine (Arrow jt, 2004; Goldman & Schmalz, 2002).

Pikka aega koos töötanud õppegruppides võib tekkida kohesiivsus ehk „meie“ tunne. Grupi kohesiivsus avaldub, kui grupi liikmetel on valmisolek teineteise taotlusi/püüdlusi alati toetada, kuid seetõttu ei teki uue teadmise loomist. Kohesiivsusel võib eristada madalat ja kõrget taset, mis kumbki võib olla koostöös õppiva grupi eesmärke nii toetav kui takistav. Madalat kohesiivsust iseloomustab liikmete sage puudumine grupist, frustratsioonitunde kujunemine ja väiksemate alagruppide tekkimine. Kõrget kohesiivsust iseloomustab õppijate osalemissoov, rahulolu, koostöine õhkkond, sõbralikud suhted, tulemuslikkus ja eesmärkide saavutamine. Kõrge kohesiivsususega grupis orienteerutakse suhete hoidmisele ja pingutus soorituse pärast on väiksem ning muutub avatuse määr ja arutelu õpitava teema üle jääb pinnapealseks. (Jaques & Salmon, 2007; Van den Bossche jt, 2006.) Grupis õppimisel ja koostöös tuleneb selles avalduv õppijate käitumine sotsiaalsusele orienteeritusest, st püütakse mõista grupiliikmete perspektiive, ollakse empaatiline ja tundlik, kuulatakse aktiivselt ning töötatakse koos grupiliikmetega (Terwel, Gillies, Van Den Eeden & Hoek, 2001). Seega kooostöös õppimisel tajuvad õppijad grupis õppides grupidünaamikat ning tulemusliku koostööni ja sealjuures koostöös õppivaks baasgrupiks kujunetakse grupis esile tulevate etappide läbimisel pikema aja jooksul. Kuid tulemuslik koostöö grupis õppimisel ei ole ainult asjakohaste teadmiste ja oskustega õppijate ühiselt õppimine, vaid eduka koostöös õppimise toimiseks on oluline mõista koostöös õppimise tegureid (Van den Bossche jt, 2006).

Toetudes autoritele, kes on uurinud koostöös õppimist (Johnson & Johnson, 1994, 2006; Jolliffe, 2007; Sharan, 1999; Strahm, 2007; Stewart, 2009; Van den Bossche jt, 2006), võib välja tuua koostöös õppimise tegureid ehk koostöös õppimisele mõju avaldavaid elemente. Koostöös õppimise üks tegur on positiivne vastastikune sõltuvus, mis avaldub

kui grupp töötab ühise eesmärgi nimel ja selle iga liige on teadlik oma vastutusalast ning selle tähtsusest ühise eesmärgi saavutamisel. Lisaks ollakse seotud grupiliikmetega sellisel viisil, mis muudab võimatuks individuaalse edu ilma grupi eduta (ja vastupidi). Koostöös õppimise tegur on veel individuaalne vastutus, mis avaldub, kui iga grupiliige vastutab ise oma õppimise eest ning samas on igaüks vastutav grupi eesmärkide täitmisel. Koostöös õppimise tegur on otsene suhtlemine, mis avaldub kui õppijate vahel on hoolivus ja pühendunud suhe ning see lubab grupiliikmetel pakkuda üksteisele tõhusat ja tulemuslikku toetust ning abi. Koostöös õppimise oluliseks teguriks on interpersonaalsed oskused ja grupis töötamise oskused, mis avalduvad kui õppijad ühiselt õpivad. Mida paremad on grupiliikmete koostöötamise oskused, seda suuremad on õppegrupi liikmete õppimise kvaliteet ja kvantiteet. (Johnson & Johnson, 1994, 2006; Jolliffe, 2007; Sharan, 1999; Strahm, 2007; Stewart, 2009; Van den Bossche jt, 2006.)

Jolliffe (2007) toob esile, et koostöös õppimise kõigi tegurite avaldumise eelduseks on koostöös õppiva õppegrupi liikmete soov grupis õppida ja seejuures arendada interpersonaalseid ning grupis töötamise oskusi. Koostöös õppimist ei toimu, kui kõik koostöös õppimise tegurid ei avaldu ning kui avalduvad, siis tulemuseks on õppija isiklik õppimine ja sotsiaalsuse areng (Jolliffe, 2007).

Koostöös õppivat gruppi iseloomustab pidev areng, kasvamine, muutumine, arvardumine, kogemustest õppimine, tegelikkuse pidev uurimine, eesmärkide saavutamine, uue teadmise loomine ja üksteise toetamine õppeprotsessis (Jeedas, 2010). Koostöös õppimise tegurite täpsemaks mõistmiseks tuleb see asetada laiemasse konteksti sotsiaalsest vastastikusest sõltuvusest. Sotsiaalne vastastikune sõltuvus eksisteerib kui iga üksikisiku eesmärkide saavutusi on mõjutanud teiste tegevus ja selle põhieeldus on, et vastastikuse sõltuvuse struktureeritus määrab suhtlemise ning suhete muster määrab olukorra tulemuse (Deutsch, 1949, 1962; Johnson, 1970; Johnson & Johnson 1974, 1989, 2006, viidanud Johnson, Johnson & Smith, 2007). Olukorra tulemuseks võib olla sotsiaalse vastastikuse sõltuvuse avaldumine mitmel moel. Üks avaldumisviis on sotsiaalne mittesõltuvus grupist, kus õppijad tegutsevad iseseisvalt ilma üksteisega suhtlemiseta, tegutsetakse oma eesmärkide saavutamiseks, keskendutakse ainult oma õpitulemustele ja saavutuste suurendamisele ignoreerides teiste jõupingutusi. Tulemuseks on olukord, kus õppijad tajuvad, et nad võivad saavutada oma eesmärgid, olenemata sellest, kas teised õppijad saavutavad või ei

saavuta oma eesmärgid. Teine avaldumisviis on negatiivne vastastikune sõltuvus ehk konkurents, kus õppijad keskenduvad enda tulemuslikkuse suurendamisele ja püüavad ennetada või takistada teisi õppijaid tegemaks neist rohkem. Konkurents koosneb sellistest muutujatest nagu üksteise eesmärkide saavutamise takistamine, ähvarduse ja sunni taktika, ebaefektiivne ja ekstitav kommunikatsioon, usaldamatus ja püüe võita konfliktides. Selle tulemuseks on vastanduv suhtlemine ehk õppijad tõrjuvad ja takistavad üksteise püüdlusi täita ülesandeid ning saavutada eesmärgid. Kolmas avaldumisviis on positiivne vastastikune sõltuvus ehk koostöö, kus õppijad mõistavad, et saavutavad oma eesmärgid ainult siis, kui teised õppijad, kellega koostööd tehakse, saavutavad samuti oma eesmärgid ja seega soositakse üksteise jõupingutusi õpieesmärkide saavutamiseks ning tulemuseks on edukas vastastikune koostöö. (Johnson jt, 2007.)

Koostöös õppimist saab toetada õppegruppi koostamisega nii, et õppijad sõltuksid üksteisest ning soodustades õppijate interpersonaalsete ja väikese grupi käsitlemise oskuste arengut (Johnson & Johnson, 2006), siis saavutavad õppijad koostöös vastastikused eesmärgid ning lisaks grupi ühised eesmärgid, samuti suureneb vajadus aidata ja toetada üksteise õppimist (Sharan & Shaulov, 1990). Kuid väikeste õppegruppide moodustamisel ei pruugi neis kohe tekkida koostöösuhet, vaid selle tekkimiseks peab protsess olema struktureeritud ja juhitud (Johnson & Johnson, 1994). Juhendamine õppeprotsesside kestel suurendab õppijate saavutusi ning kogu õppegruppi tulemust ja mõju õppimisele, mis on seda suurem, kui selles õppegrupis õppijad ise jälgivad enda arengut, st õppegrupp on liikmete enda juhitud (Kennett, Stedwill, Berrill & Young, 1996). Lizzio ja Wilson (2005) toovad esile, et kõrghariduses on märkimisväärselt suurenenud ilma juhendajata ja juhendamiseteta väikesed õppegrupid ning need moodustuvad sageli õppijate enda initsiatiivist, seda ka väljaspool otsest õppeprotsessi. Õppijad tajuvad toimuvaid grupiprotsesse eelkõige ennastjuhitavates väikestes õppegruppides, mis on kohustusliku iseloomuga ja õppejõu antud ülesande täitmiseks, kuid võimaldavad ise valida liikmeid ja planeerida tegevusi. Selles toimivad tegurid on isiklik vastutus grupisiseste protsesside eest, koostöö kliima, üksteise toetus ja õppekeskkonna sobivus ning need on seotud tajutava sotsiaal-emotsionaalsusega ja ülesande tulemuslikkusega. Seevastu õppejõu ootus sellistele väikestele õppegruppidele on, et õppijad samaaegselt haldavad oma grupiprotsesse ja täidavad koostöös õppides ülesannet. Kõrghariduses on õppijate enesejuhtimine tavaliselt pooleldi autonoomse olemusega, kus ülesande tulemus (mida

teha) on väikesele õppegrupile õppejõu poolt määratud ja protsessi juhtimine, saavutamaks ülesande täitmine (kuidas teha), on delegeeritud grupiliikmetele ning nende väikeste õppegruppide akadeemilised õppimise tulemused on olnud paremad võrreldes individuaalse õppimisega. (Borresen, 1990; Keats & Boughey, 1994, viidanud Lizzio & Wilson, 2005.)

Koostöös õppiv õppegrupp ei saa olla edukas kui domineerib konkurents ehk võistlus. Koostöös õppimiseks tekib õppijatel vajadus muuta oma sisemisi väärtusi koostööpõhisteks, näiteks ühiste hüvede mõistmine ja teiste grupiliikmete heaolu, vastutustunne panustada oma osaga töös, austus teiste õppijate ja nende jõupingutuste vastu, väärikas käitumine, hoolivus, osavõtlikkus ja erinevuste tunnustamine. Ühiste jõupingutuste tulemused on vastastikku seotud, st mida rohkem jõupingutusi koos tehakse, seda rohkem üksteisele meelditakse tagades sellega tugevam koostöö. Vastastikust sõltuvust võib esineda kui seda soovitakse ja suhtlemisoskused ning -valmidus määravad, kas ja millisel kujul sõltuvus esineb. (Johnson jt, 2007.)

Koostöös, konkurents ja individuaalset õppimist võrdlevas uurimuses jõudsid Johnson ja Johnson (2009) järeldusele, et koostöö edendab, võrreldes konkurentsi ja individualistlike jõupingutustega, pikaajalist suhet, sisemist motivatsiooni ja eduootusi, loovat mõtlemist, õppimiskogemust ning positiivset suhtumist ülesannetesse ja õpikeskkonda. Hassanien (2007) toob esile toetudes erinevate uurijate seisukohtadele (Johnson et al., 1991; Kohn, 1986; McGraw & Tidwell, 2001; McKeachie, Pintrich, Lin, & Smith, 1986; Slavin, 1980, 1983; Whitman, 1988) grupis õppimise tulemusel arenevad õppijate kriitiline mõtlemine, sotsiaalne suhtlemine ja erinevad üldised oskused nagu organiseerimine, läbirääkimised, delegeerimine, koostöö, konfliktide lahendamine, aja juhtimine, juhtimine ja juhiste järgmine. Samuti toimub teadmiste vahetamisel ja üksteisele toetumisel ekspertsuse ühendamine, eesmärgile suurema sügavuse ja tähenduse andmine, moraalne toetumine, motivatsiooni tekitamine/hoidmine ning tulemuste jagamine, millega vähendatakse hindamise hirmu (Hassanien, 2007). Seega grupis õppimisel ja koostööd tehes arendavad õppijad mitmekülgseid oskusi, mis võimaldavad koostöös õppimise tegurite avaldumise.

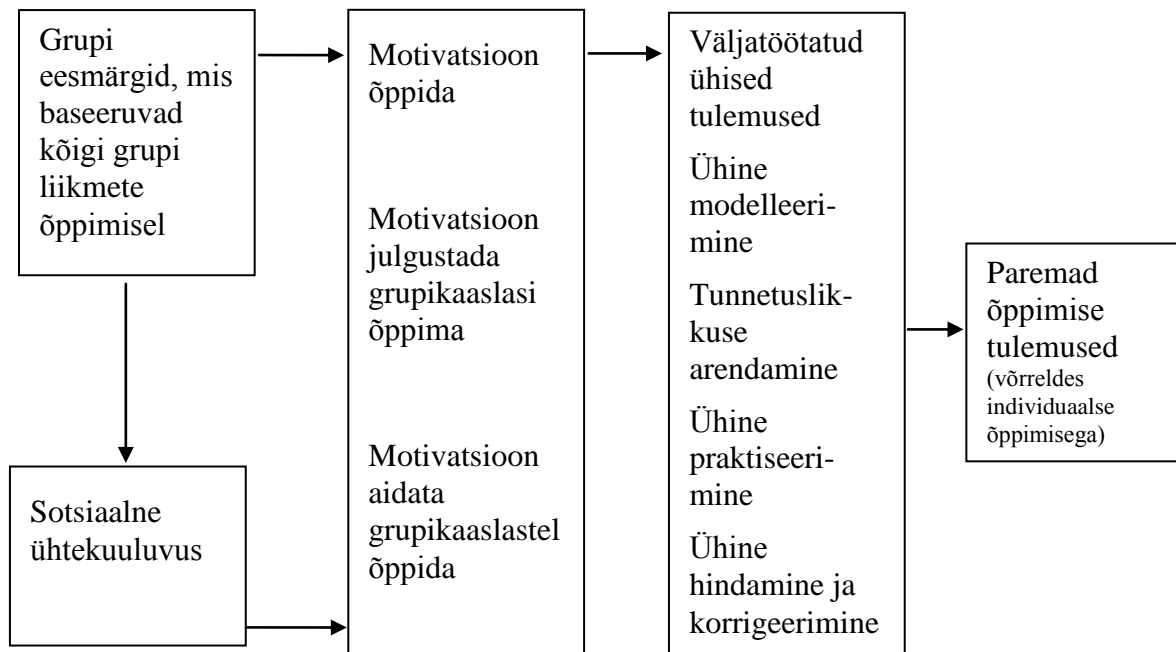
Koostöös õppimine võib lisaks oskuste ja suhete arengule kaasa tuua ka olulisi muutusi õppijate tavapäraistes õppimisstiilides, sest õppijatelt, puutudes pidevalt kokku grupidünaamikaga, nõuab koostöös õppimine aktiivset osalemist sooritamaks kognitiivseid

ja sotsiaalseid ülesandeid, mis on sageli uued ja keerulised. Koostöös õppimise väljakutseteks on erinevad probleemid, milleks on koos õppimist alustava väikese õppegrupi moodustamine, ülesande eesmärgi püstitamine või toimetulek keerukate grupidünaamikatega. Lisaks võib koostöös õppimisel väikeses õppegrupis töötamine õppijatele olla emotsionaalselt ja intellektuaalselt raske, sest õppijaid suunatakse aktiivsele koostööle, kuid nad vajavad aega, oskusi ja motivatsiooni läbimaks grupiprotsesside erinevaid arenguetappe, mida õppimine väikeses õppegrupis põhjustab. Probleemid koostöös õppimisel on sageli seotud õppijate pettumuste ebaõiglase hindamise kogemusest või raskustest kohtumiste organiseerimisel. (Burdett, 2003.)

Ajutistele või lühiajalistele koostöös õppivatele õppegruppidele esitavad väljakutse õppijate mitmekesisus (nt erinev taust, õpiharjumused jms), kus võib olla vähem soovi, aega ja võimalusi läbi rääkida erinevusi saavutamaks edukas koostöö ehk positiivne vastastikune sõltuvus. Probleemid ja negatiivsed kogemused on seotud eelkõige nende õppijatega, kes ei teadvusta grupidünaamikat ja ei reflekteeri enda käitumist ülesande täitmisel saadud kogemuse järel. (Lizzio & Wilson, 2005.) Koostöös õppimise positiivsed kogemused pärinevad õppijatel peamiselt võimekusest genereerida ideesid ja erinevaid vaateid koos teiste grupiliikmetega. Õppijad, moodustades koostöös õppimise võrgustikke ning sõprussuhteid grupiliikmete vahel, parandavad sellega õppimise protsesse ja tulemust. (Burdett, 2003.)

Slavin (1995, 2010a, 2010b), kes on uurinud koostöös õppimise mõju õppimise tulemustele, suhestab teoreetiliste perspektiivide kaudu väikese õppegrupi ühised eesmärgid, sotsiaalse ühtekuuluvuse, motivatsiooni ja ühise tegutsemise, mille tulemusena saavad õppijad paremad õppimise tulemused võrreldes individuaalse õppimisega (joonis 1.1). Koostöös õppimisel mõju õppimise tulemustele on tingimusel, et väikese õppegrupi eesmärgid, baseerudes kõigi grupi liikmete õppimisel, mõjutavad õppijate tunnetuslikke protsesse motiveerides õppijaid tegelema ühtse tulemuse kujundamise (modelleerimise), väljatöötamise ja/või ühiselt praktiseerimisega. Kui ühiste eesmärkide täitmiseks loovad õppijad sotsiaalse ühtekuuluvuse, siis suurendab see vastastikust toetust ja abi, samas muret grupiliikmete ning nende tunnete pärast, mis paneb neid rohkem vastutama igapäevase saavutuse eest ja see omakorda motiveerib õppijaid aktiivselt protsessis osalema ning sellega suurendatakse iga õppegrupi liikme õppimist ja tulemuseks võivad olla veel

paremad õppimise tulemused. (Slavin, 2010a.) Seega sotsiaalne ühtekuuluvus suurendab kõigi õppegrupi liikmete pidevat aktiivset kaasatust ja seeläbi sügavamast lähenemist õppimisele.

Joonis 1.1. Koostöös õppimise mõju õppimise tulemustele (Slavin, 1995, 2010a).

Johnson ja Johnson (1994), Slavin (1995; 2010a; 2010b), Kennett, Stedwill, Berrill ja Young (1996) leiavad, et on piisavalt tõendatud, et koostöös õppimine suurendab õppimise tulemust ja põhjuseks on ühine koostoimimine.

Kokkuvõttes teoreetilisi seisukohti on koostöös õppimine fundamentaalselt seotud sotsiaalse interaktsiooniga ja oma olemuselt sünergiline. Koostöös õppimise põhitegurid on positiivne vastastikune sõltumine, individuaalne vastutus, otsene suhtlemine ja interpersonaalsed ning väikeses grupis töötamise oskused. Sellest lähtuvalt vajavad ja arendavad õppijad grupis õppimisel, sealjuures edukaks koostööks, vajalikke teadmisi grupiprotsessidest ja erinevaid oskusi nagu eesmärkide seadmist, rollide ja ülesannete jagamist, üksteise ning enese hindamist, konfliktilahenduse strateegiaid ja suhtlemist. Õppijate grupis õppimiselt saadud koostööoskused loovad eelduse õppijate enesejuhitavataks koostöös õppivaks baasgrupiks kujunemise, milles selgelt avalduvad koostöös õppimise kõik tegurid.

2. KOOSTÖÖS ÕPPIMISE TEGURID ÕPPIJATE ARUSAAMADES

Magistritöö empiirilises osas kirjeldatakse andmekogumismeetodit ja valimit ning põhjendatakse valimi valikut, esitatakse tulemused ja tõlgendatakse õppijate arusaamu koostöös õppimise teguritest. Andmete kogumise ja tõlgendamise tulemusena esitatakse õppijate arusaamad grupis õppimise tulemusel avalduvatest koostöös õppimise teguritest. Peatükis selgitatakse uurija positsiooni, sest töö autor on Tallinna Majanduskoolis õppejõud ja seotud valimis osalenud õppijatega.

2.1. Andmekogumismeetodi valik ja kirjeldus

Käesolevas magistritöös on uuringu läbiviimiseks kasutatud kvalitatiivset andmekogumise- ja uurimismeetodit, sest see sobib kõige paremini uuringule, mille eesmärgiks on nähtuste tähenduse ja inimeste kogemuste väljaselgitamine (Strauss & Corbin, 2008). Kvalitatiivse uurimise kitsaskohana võib esile tuua uurija seotuse ja võimetuse täielikult distantseeruda uuritavatest inimestest, protsessidest ja kontekstidest (Ezzy, 2002).

Andmete kogumise meetodina kasutati poolstruktureeritud gruppintervjuud. Kvalitatiivse uurimise andmete kogumiseks sobivad intervjuud, mida võib läbi viia nii individuaalselt kui gruppides (Lodico, Spaulding & Voegtle, 2006, 136). Gruppintervjuu võimaldab koguda teema kohta erinevaid arusaamu ühise kogemusega osalejate vahel, kus osalejad täiendavad üksteist ning intervjuu läbiviija saab samaaegselt olla paindlik ja fokuseeritud (Cohen, Manion & Morrison, 2007, 373). Kuna koostöös õppimise kogemus on ühes õppegrupis moodustatud väikeste õppegruppide õppijatel ja arusaamad koostöös õppimisest kujunesid õppijate ülesannete täitmisel kolme erialaainekursuse jooksul, siis toetab autori esitatud temaatilistele küsimustele vastamine gruppintervjuus ka selliste arusaamade sõnastamist, mis individuaalintervjuu käigus ei pruugi esile tulla.

Gruppintervjuud on nimetatud ka fookusgrupi intervjuuks, kus uurijal on võimalus koguda andmeid mitmelt osalejalt üheaegselt, et talletada grupi koostoimet ning grupidünaamikat kui see peaks esile tulema (Lodico jt, 2006, 136). Sageli käsitletakse gruppintervjuud ja fookusgrupi intervjuud sünonüümina. Boddy (2005) defineerib fookusgrupi intervjuud kui

inimeste rühma, kes on kokku kutsutud uuritava teemal grüpiintervjuus osalemiseks ja intervjuu läbiviija lihtsustab vastajatelt andmete kogumist ning võimaldab vastajatel vastata küsimustele (Boddy, 2005, 251). Bryman (2001) toob esile grüpiintervjuude erinevused fookusgrüpi intervjuudest. Fookusgrüpi intervjuudes vesteldakse ühel teemal sügavuti, seevastu grüpiintervjuudes võib käsitleda erinevaid teemasid. Fookusgrüpi intervjuudel keskendutakse individidele kui vestlusgrüpi liikmetena teema üle arutlemisel, seevastu grüpiintervjuud on rohkem küsimus ning vastus sessioonina, kus uurija esitab küsimusi. Seevastu fookusgrüpi intervjuusid iseloomustab debatt osalejate vahel ja moderaator toetab ülesandele fokuseerimist. (Bryman 2001, viidanud Bloor & Wood, 2006, 99.)

Magistritöös on läbi viidud grüpiintervjuud, sest individuaalintervjuus on vestlus intervjuueeritava ja intervjuueerija vahel, kuid grüpis toimub vestlus osalejate vahel vastastikmõjus, mistõttu intervjuueerija vajab kontrolli grüpi üle ja võib saavutada pingevaba õhkkonna kus osalejad saavad üsna spontaanselt suhelda teiste grüpi liikmetega (Aubel, 1994, 11). Hästi organiseeritud grüpiintervjuul tunnevad osalejad ennast vabalt, st ilma surveta vastata igale küsimusele ja neil on aega mõelda küsimuse üle ning sageli saadakse kindlustunnet vastamiseks pärast teiste osalejate vastamist (Aubel, 1994, 11). Grüpiintervjuu läbiviimisel tuleb meeles pidada, et analüüsiüksuseks on kogu grüpp, mitte üksikud liikmed, sest ühiselt vastatakse küsimustele, isegi kui tulevad esile individuaalsed erinevused või vastuste erisused grüpis. Sellega tagatakse, et ükski osaleja ei ole eriarvamuste tõttu välja jäetud. (Cohen, Manion & Morrison, 2007, 373.)

Grüpiintervjuus kasutati poolstruktureeritud temaatilist küsimustikku, mille küsimused lähtusid soovist teada saada õppijate arusaamu koostöös õppimise ja tegurite avaldumisest grüpis õppides ning mõjust õppimisele. Küsimuste koostamisel on kasutatud avatud küsimusi, et võimaldada osalejatel vastustes esitada oma arvamust, kogemusi ja näiteid, mille kaudu eeldatavasti tulevad esile õppijate arusaamad koostöös õppimise teguritest. Intervjuud viidi läbi Tallinna Majanduskooli klassiruumis ja salvestamise tõttu vabama õhkkonna tekitamiseks eelnesid intervjuule teemat sissejuhatavad küsimused: kui kaua olete intervjuus osalevate kaaslastega grüpis õppinud, mida tähendab teie jaoks õppimine ja mis on koostöö teie arusaamades.

Intervjuusid piiritlesid kuus küsimust:

1. Kuidas sina mõistad koostöös õppimist?
2. Kuidas toimus koostöös õppimine?
3. Milliseid takistusi esines koostöös õppimisel?
4. Mis on koostöös õppimises olnud kasulik?
5. Mida on koostöös õppimiseks vaja?
6. Mis soodustas koostöös õppimist?

Kõik küsimused esitati igale grupile samas sõnastuses, kuid nr 3. ja 4. küsimuste esitamise järjekorrad varieerusid erinevastes gruppides lähtuvalt esile tulnud vastustest. Küsimust nr 1 esitati isikuliselt sõnastatuna, et grupis tekiks igal osalejal vastamise vajadus ja seda ka järgmisele viiele küsimusele. Selline küsimuse esitamise viis võimaldas osalejatel ise vastamise järjekorda valida ning valmistuda vastamiseks. Intervjuu käigus avaldus gruppides sünergia, st tunti ennast vabalt, lõpetati üksteise lauseid ja toodi esile eelmise vastaja mõttest lähtuvalt laiendusi või vastuargumente, sealjuures nõustudes noogutades või eriarvamusi esile tuues või naerdes ühiselt.

Paraku on grupiintervjuu puhul oht, et läbiviija võib oma kohalolekuga vastuseid mõjutada, kuid subjektiivsust ei saa uurimusest kunagi täielikult eemaldada (Virtanen, 2006, 198). Vastuste mõjutamise minimeerimiseks seati osalejad istuma laua ümber vastastikku, et soodustada grupiliikmetel omavahelist suhtlemist, et saavutada arvamuste mitmekülgne esiletulemine. Suhtlemise soodustamiseks ja juba öeldu täiendamiseks vajadusel korraldati küsimusi.

Kogutud grupiintervjuu andmete analüüsimiseks ja üldistamiseks kasutati temaatilist analüüsi, milles otsitakse andmetest koondatud teemasid ning võimaldab andmeid kirjeldada ja kategoriseerida (Gibson & Brown, 2009), et teada saada, kuidas grupis õppimise tulemusel avalduvad koostöös õppimise tegurid Tallinna Majanduskooli panganduse eriala õppijate arusaamades.

2.2. Valimi põhjendus ja kirjeldus

Magistritöö autor on alates 2011 aasta sügisest Tallinna Majanduskooli panganduse eriala õppejõud. Grupiintervjuu valimi moodustavad kolm 3-4 liikmelist panganduse II kursuse õppijate gruppi, keda on grupis õppimise kaudu koostöös õppimisele suunatud alates 2011 aasta sügissemestrist, jätkates 2012 aasta sügissemestris ja 2013 aastal kevadsemestris.

Õppijad, õppides panganduse eriala, saavad ettevalmistuse töötada finantsasutustes. Autor on toetanud grupis õppimist kasutades õppijate koostöös õppimist, sest koostöös õppimine arendab sotsiaalseid- ja koostöösoskusi, mida vajatakse edaspidises tööelus finantsasutustes kui teenindusettevõtetes. Mainitud oskusi peab autor oluliseks, sest on töötanud finantsasutuses viisteist aastat ning lisaks omab isiklikku kogemust magistriõpingutes Tallinna Ülikoolis grupis õppimisel, millest kujunes koostöös õppimise baasgrupp.

Koostöös õppimise toetamiseks on autor alates 2011 aastast panganduse ning kindlustuse erialaainete õpetamisel järjepidevalt kasutanud aktiivõppe meetodeid ning aineprogrammide õpiväljunditesse lisanud erialatundmisele lisaks ka järgmised õpiväljundid:

- õppija oskab selgelt väljendada oma seisukohti nii suuliselt kui ka kirjalikult ning põhjendatult kaitsta oma seisukohti;
- õppija oskab analüüsida oma tegevust, tuua välja oma arengut toetavad ning takistavad tegurid;
- õppija teab ja tunneb ära grupis toimuvad protsessid ning oskab neid analüüsida.

Esile toodud õpiväljundid toetavad õppijate eneseanalüüsi, eneseväljenduse, suhtlemise- ja koostööoskuste arendamist ning selleks on autor suunanud õppijaid ainekursuste kestel grupis õppima moodustades õppijatest väikesed õppegrupid (soovitavalt 3-6 liiget), lisaks iga ainekursuse lõpus suunanud õppijaid eneseanalüüsile.

Esimeste väikeste õppegruppide moodustamine toimus õppejõu suunamisel juhusliku valiku alusel ja järgnevate ülesannete täitmiseks said õppijad vahetada või valida ise grupiliikmeid või täita ülesandeid individuaalselt. Ülesanded, mida väikesed õppegrupid lahendasid, varieerusid töömahult ja -ajalt ning ülesannete hindamiseks kasutati

vastastikhindamist, mis lisaks teiste gruppide ülesande lahenduse lugemisel saadud täiendavatele teadmistele, suunas õppijaid võtma hindamisel vastutust ning harjutama tagasisidestamist. Vastastikhindamise järel lubati õppijatel kokku lepitud tähtajaks ülesannet täiendada parandades sellega enda õppimise kui ülesande tulemust.

Grupiintervjuu valimiks kavandati II kursuse koos õppivad väikesed õppegrupid, sest võrreldes I ja III kursuse panganduse õppijatega, on II kursuse õppijad kõige kauem gruppides õppinud ja seetõttu eeldatavasti avalduvad koostöös õppimise tegurid selgemalt just nende gruppide intervjuerimisel. Kui kolme grupiintervjuu järel oleks tulnud uut andmestikku juurde, siis oli autor valmis intervjuerima rohkem gruppe, kuid intervjuude andmed näitasid kattuvust ja tekkis andmete küllastatus.

2.3. Andmete kogumine, analüüs ja tõlgendamisprotsess

Empiiriliste andmete kogumise ja tõlgendamise protsess toimus märtsist kuni maini 2013. aastal ning koosnes järgmistest etappidest:

1. märts – grupiintervjuu küsimuste koostamine;
2. aprill - poolstruktureeritud grupiintervjuude läbiviimine;
3. aprill - intervjuude transkribeerimine;
4. mai - empiiriliste andmete analüüs;
5. mail - uurimustulemuste tõlgendamine, arutelu ja süntees.

Empiiriliste andmete kogumise käigus teavitati õppijaid, et andmeid kasutatakse ainult käesolevas magistritöös. Ühe intervjueeritava grupi suuruseks planeeriti grupis õppivate õppijate arvu alusel kolm kuni kuus inimest, mis on grupiintervjuu läbiviimiseks sobiv osalejate arv, et kõik osalejad saaksid oma arvamust avaldada. Osaleda lubanud, aga kohale mitte ilmunud grupiliikme tõttu, oli intervjuus osalenud grupiliikmete arv kolm kuni neli osalejat, kokku osales grupiintervjuudes 10 õppijat. Grupiintervjuus osalejaid teavitati, et intervjuerimisel saadud andmestik on konfidentsiaalne. Intervjuud kestsid 35 kuni 45 minutit ning osalejate sõnul said nad ammendavalt küsimustele vastata ja oma arvamust käsitletavast teemast avaldada (intervjuerija küsimus: *tundsid sa ennast pinges?* Osaleja vastus: *ei...*; intervjuerija küsimus: *kuidas tunne oli?* Osaleja vastus: *selline tunne, et oleksin õpetaja, kes räägib missugune see grupitöö on... tundus, et meil oli ka nagu grupitöö hetkel, üks täiendab teist....*).

Intervjuude salvestamiseks kasutati diktofoni. Diktofoniga lindistatud intervjuud kirjutati üles ning kodeeriti vastavalt intervjuu toimumise järjekorras: A grupp (A1, A2, A3), B grupp (B1, B2, B3, B4) ja C grupp (C1, C2, C3). Intervjuude transkribeerimisel märgiti teksti mõttepausid ja emotsioonid, mis aitavad paremini mõista öeldu tähendust. Transkribeerimise järgselt eemaldati liigselt korduvad ja tähendust mittemuutvad väljendid: et, no, nagu, siuke, siis. Intervjuude transkribeerimisel moodustus 23 trükitud Word'i A4 formaadis lehekülge andmeid, mis olid aluseks tulemuste analüüsimisel ja teemade koondamisel.

Andmete analüüsimiseks on erinevaid meetodeid ja ei ole ühtset reeglit, seega võib uurija valida sellise analüüsimeetodi, mis annab uurimisküsimusele parima vastuse (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2007). Grupiintervjuusid analüüsiti, kasutades temaatilist analüüsi, milles otsitakse andmetest koondatud teemasid. Temaatiline analüüs on induktiivne analüüsimeetod ja kategooriaid, millesse teemad liigitatakse, ei määrata enne andmete kodeerimist, vaid need tulenevad andmetest (Ezzy, 2002). Temaatiline analüüs on meetod andmetest mustrite (teemade) kindlaks tegemiseks, analüüsimiseks ja esitamiseks (Braun & Clarke, 2006, viidanud Gillen, Wright & Spink, 2011, 70), mis võimaldab uurida sarnasusi ja erinevusi. Tõlgendusprotsess algab avatud kodeerimisega, mis on viis, kuidas genereerida kategooriate ja nende omaduste olulist kompleksi (Glaser, 1978, viidanud Ezzy, 2002). Kodeerimisel jaotatakse andmed ridadeks, lõikudeks või osadeks ja need fragmendid koondatakse uuesti kodeerimise teel nii, et tekib uus arusaam, mis uurib sarnasusi ja erinevusi (Ezzy, 2002, 94).

Transkribeeritud tekstide esialgne analüüs algas ümberkirjutiste korduva läbilugemisega, et iga grupiintervjuus osalenud grupi kohta tekiks tervikpilt ja leiaks sellest kategooriad. Analüüsiks moodustati tekstitöötlusprogrammis MS Word kolmetulbaline ja kolmeveeruline tabel, kus veergudeks olid andmed gruppide kaupa. Esimeses tulbas oli intervjuu tekst, millest iga grupi õppijate olulisematest väljenditest, lausetest või pikematest tekstilõikudest (sh üksteiset täiendades vastates) esile tulnud mustrid kirjutati teise tulpa. Mustritest moodustusid kategooriad, mis esindasid iga grupi õppijate arusaamu grupis õppimisest, koostöös õppimise teguritest ning mõjust õppimisele. Iga grupi kohta moodustatud kategooriaid võrreldi teiste gruppide kategooriatega ja saadi ühised kategooriad.

2.4. Tulemused

Analüüsidest iga grupiintervjuu tulemusi induktiivselt ja otsides neis märksõnade kattuvust, moodustasid õppijate arusaamadest järgmised kategooriad:

1. Koostöös õppimise tähendus.
2. Koostöös õppimiseks grupi moodustamine.
3. Koostöös õppimise tegurid:
  - a. grupis õppimisel koostöö;
  - b. õppijate vastutus ja vastastikune kohustamine, sh vastuoludega toimetulek;
  - c. õppijatevahelised suhted, vastastikune abistamine ja toetamine;
  - d. õppijate sotsiaalsed- ja koostööoskused.
4. Koostöös õppimise mõju õppimisele ja edaspidises elus.

Tulemused esitatakse kategooriate ja gruppide järgi illustreerivate näidetega grupiintervjuudest. Illustreerimiseks on andmestikust valitud iga grupi ja kategooria kohta näited, mida esitatakse gruppidega vastavalt A grupp, B grupp, C grupp. Andmestikust valitud vastused on kaldkirjas ja kodeeritud vastaja koodiga vastuse ees, näiteks *A1*. Kui illustreerivast tekstist on välja jäetud lõik, siis seda asendab tingmärk */.../* ja näite paremaks mõistmiseks on autor vajadusel lisanud kandilistes sulgudes täpsustuse, näiteks *[koostöö]*. Intervjuuerimisel tekkinud mõttepausid on tähistatud punktiiriga ... ja emotsioon on esile toodud ümarsulgudes, näiteks (*naer*), et toetada konteksti esiletulemist.

1. Koostöös õppimise tähendus õppijate arusaamades:

A grupp	<p><i>A1 – mina mõistan seda nagu grupiga töötamist, aga niimoodi, et igaüks teeb midagi ja toetab üksteist ka.</i></p> <p><i>A2 – mina mõistan seda niimoodi, et see on päris raske selline töö, sest on vaja mõista teisi inimesi ka, kes selles grupis on ja..., aga mõnus selle töö jaotus – mitte üks inimene teeb kogu töö, aga terve kollektiiv.</i></p> <p><i>A3 – ma mõistan seda nagu see on kasulikum kui sa töötad koos teistega, lihtsam koos töötada.</i></p>
---------	---

Koostöös õppimine on grupiga töötamine liidri juhtimisel ja ülesannete jaotamisega ning kasulikum ja lihtsam viis koos töötamiseks.

B grupp

B1 – koostöös õppimine kindlasti on pikem protsess, et see ei toimu mingi akadeemilise tunni ajal /.../

B4 – peamine on ikka see, et grupp meeldiks või see, kellega sa siis koos õpid /.../.

B1– hetkel on siis meil nagu selline grupp, et täiesti keda me oleme ise nagu kokku pannud, et kellega meil on üksteisega selline rahulolu.

B3 – /.../ üksteisega arvestamine... natuke nagu... meeskonnatöö, kuidas seda planeerida meeskonda, noh pigem me võtame ise endale ülesandeid sealt...

B4 – /.../ kui keegi ongi õnnetu oma grupis või selles koostöö grupis, et siis võimalus valida või teisi liikmeid või liikuda teise gruppi, et talle meeldiks see grupp kindlasti...

B1 – /.../ meeskonnatöö on üksteisega arvestamine ja teadmiste ja oskuste kasutamine...

B4 - see ongi tegelikult hoopis selline (naer), niiöelda lihtsam ja kiirem viis miskit omandada, et üks täiendab üht, teine teist...

Koostöös õppimine on pikem protsess ja sobivate grupiliikmetega ühiselt õppimine (meeskonnatöö) ning see on kiirem ja lihtsam viis õpitavat omandada ja täiendatakse üksteist teadmiste ning oskustega ülesande lahendamisel.

C grupp

C3 – näiteks mina arvan, et see on koostöö, et alguses ongi, et on rollid, aga kui sa juba oled nii kaua ühe grupiga juba koos olnud, siis need rollid kaovad ära ja siis tehakse nagu meie teeme, niimoodi ühtselt nagu, et kõik õpivad, et mitte ainult see oma osa, vaid kõik siis...

C1 – [ülesande lahendamisel] omavahel asjade arutamine, selgekssaamine, mitte ainult et kõik nõustuvad kõigega, vaid...

C2 – minu osa on tehtud ja vaata ise kuidas saad... sest sinu tulemus ju sõltub ka sellest.

C1 – see ongi see, et tulebki nagu arvestada kõikidega, mitte et ma ükski nüüd teen, et see, .. et mõni hoiab grupist eemale, kui ei panusta, siis keegi on kes suunab ja võiks oma panuse anda, see ongi see, et ülesanded on hästi jagatud, minu meelest...

C2 – ja kindlasti nõustun, ja siis kindlasti see ka, et kui ongi mingi teema, millest räägitakse, siis et kõik nagu ütlevad mis, kuidas nemad sellest aru saavad, et erinevad seletused, mitte niimoodi, et ja, ma olen sellega nõus, vaid et mina saan asjast nii aru, et kohe ei ole esimene kes mida ütleb, et siis saab lõpuks kokku panna selle.

Koostöös õppimine on grupis õppimine koostöös, kus algselt on rollid, kuid pikemalt

koos õppides rollid kaovad ja jälgitakse, et kõik grupiliikmed õpiksid. Grupiliikmete vahel jagatakse ülesanded ja ühiselt arutledes lahendatakse neid. Ülesande täitmiseks kohustatakse üksteist, toetatakse ning abistatakse üksteise õppimist.

2. Koostöös õppimiseks grupi moodustamine õppijate arusaamades:

A grupp

A2 –oli selline kogemus, et nad [endised grupiliikmed] ei soovinud üldse tööd teha, siis oli mõttekam vahetada grupi liikmeid., sest ei ole mõtet üksinda midagi proovida teha, aga... parema kollektiivi leidmine kustutab selle kogemuse... koostöös meie leidsime selle kollektiivi.

A2 – ma arvan, et kõige õigem viis on valida õigeid inimesi, kellega on kergem koostööd teha...

A1 - aga kui on võõrad, siis ei saa eriti valida ju... tunde järgi, et sellega võiks proovida... see ka väga sõltub inimesest endast, et kui ta on selline pigem passiivne, siis ta otsib endale sellist aktiivsemat inimest, et ta ei peaks proovima ise ja ei peaks ise seda tööd tegema... talle antakse kindel ülesanne ja ta teeb selle ära ja ongi vaba...

Grupi moodustamisel peetakse oluliseks ise valida sobivaid grupiliikmeid, kellega koostööd teha ja kui liikmeid ei tunta, siis valida neid tunde järgi.

B grupp

B2 - ma leian, et koostöös õppimine on siis ainult kasulik ja tore kui saab valida meeskonnaliikmeid..., mitte, et pimesi pannakse kokku, niimoodi numbri alusel umbes, et number ühed ühte gruppi, sest võib sattuda väga mittekoostööaltid inimesed kokku ja selle tõttu sa pead ikkagi ise rohkem vaeva nägema /.../

B4 – /.../ kui keegi ongi õnnetu oma grupis või selles koostöö grupis, et siis võimalus valida või teisi liikmeid või liikuda teise gruppi, et talle meeldiks see grupp kindlasti.

Grupis õppimiseks peetakse oluliseks ise valida grupiliikmeid või liikuda teise gruppi, sest tähtsustatakse liikmetevahelist sobivust.

C grupp

C3 – samamoodi kui alles neid gruppe tehakse, et siis minu arust ei tohiks olla nii, et õpetaja paneb nüüd kokku, ütleme nii, et me oleme nüüd kaks aastat koos käinud ja nüüd õpetaja järsku ajab kõik sassi, et see ongi nii, et teised inimesed, kellega sa pole varem koostööd teinud, et minu arust see teeb halvemaks just seda, et koos sa ikkagi õpid paremini ja kui sa nüüd hakkad uues selles kohanema ja...

C1 – no muidugi kohanemine see on ka omamoodi hea...

C1 – aga samas see on lihtsalt see oma töö, et kui sa tahadki, et kõik hästi läheks, siis ongi vaja seda oma gruppi, aga samas tuleb ka kohaneda vahel..

Grupis õppimiseks eelistatakse grupi moodustamisel enda valitud liikmeid, samas peetakse kasulikuks kohanemist uute liikmetega või grupiga.

3. Koostöös õppimise tegurid õppijate arusaamades avalduvad järgmiselt:

a) grupis õppimisel koostöö:

A grupp

A2 – meil toimub alati niimoodi, et me alustame sellest töö jaotamisest, kes mida teeb, siis arutame kuidas me seda teeme, mis formaadis ja kust võtame infot ja siis igaüks hakkab oma ülesandeid täitma.

A1 – ja keegi üks paneb seda kõik kokku...(naer) samas jah see, kes paneb kõik kokku, see õpib kõige rohkem, sest ta vaatab ka teisi asju, aga ta teeb seda ka omamoodi natuke... et ta püüab seda nagu ühe stiili järgi panna.

A3 – ja seda teeb muidugi liider, meil... (naer)

A1 – ma olen pakkunud, et võiks vahetada, aga keegi ei soovi!

A1 – /.../ meil grupis mitte kunagi ei tekkinud konflikti, et kui on kaks liidrit ja üks ütleb, et teeme nii, teine ei, ei, teeme nii, vot niimoodi, et sellist ei olnud.

A2 – ma mõtlen, et igaüks tunneb vastutust selle kohta, mida ta teeb, aga võibolla keegi teeb nagu rohkem, keegi leiab täpsemini infot, aga siiski igaüks proovib endast paremat anda.

Grupis õppides tegutsetakse ülesande täitmiseks, milles jaotatakse ülesanded, arutletakse ja tehakse kokkuleppeid ning tulemuse eest vastutab liider ja tähtsustakse igaühe panust ja vastutust oma tulemuse ees.

A grupp

A1 – hea on jah, kui grupp on juba formuleeritud..., siis igaüks vähemalt teab kuidas asi käib ja saab ette planeerida ka, et ta umbes kujutab ette, mis mahus see tema ülesanne on ja palju see võtab aega tal, seda saab juba ette määrata.

A3 – ongi, et kogemus peab olema.

A1 – või vähemalt peab olema üks inimene, kes jookseb nende teiste liikmete järgi ja ütleb, tee mulle, tee mulle, helista, kirjuta, et meie kõige esimene grupp me jagasime numbrit järgi, et me ei valinud endale grupi /.../ kõige lihtsam jah oleks, et ma ise seda teen ja kõik, aga selles mõttes, et ta ise ka seda teeks ja ta õpiks midagi ikkagi... vähemalt kui üks inimene grupis on

selline, kes järjepidev ja kindel, et see peab olema tehtud, siis on hea, siis on juba palju parem...

A1 – ja keegi üks paneb seda kõik kokku /.../ aga ta teeb seda ka omamoodi natuke..., et ta püüab seda ühe stiili järgi panna.

Grupis õppimisel ülesande lahendamisel tähtsustatakse varasemat grupitöö kogemust ja liidri rolli ning ülesande jagamist, arutlemist, lõppetulemuse ühtsust.

A grupp | *A2 – minu arvates on iga liikme jaoks oluline, et nad saaksid mingit infot leida ja ka nendel oleks juba mingi teadmistepagas, et nad saaksid isegi valida neid allikaid, kus otsida...*

A1 – ja huvi ka peab olema... kui huvi puudub, siis ei saa mitte midagi teha... see küll ilmub hiljem, aga kui on juba tähtaeg ja juhtub, et siis ilmneb, et mind ei huvita...

A2 – /.../ ei ole mõtet üksinda midagi proovida teha, aga... parema kollektiivi leidmine kustutab selle kogemuse... koostöös meie leidsime selle kollektiivi!

A1 – hea õhkkond...

A2 – seda küll, aga ma arvan, et on vaja selline aeg, kus kõik liikmed saaksid kokku saada...

Grupis õppimisel vajatakse koostöökõs olemasolevaid teadmisi, õppimishuvi, kogemust ja tähtsustatakse head õhkkonda ning ühist aega ülesande lahendamiseks.

B grupp | *B4 – alguses nii, et materjali kogumine, selle läbitöötamine ja siis hiljem analüüsimine...*

B3 - /.../ meeskonnatööd, näiteks grupitööd teha, et siis sa teed ühte teemat hästi põhjalikult ise, mis on sinu teha ja siis kui sa loed ülejäänud tööd, siis sa näed kõrvalt kohe, et mis võiks olla paremini või mis on valesti ja sa omandad need teadmised sealt, sealtkaudu tuleb...

Grupis õppimisel tegutsetaks ülesande lahendamiseks alguses igaüks materjali kogudes, seda läbi töötades ja analüüsid ning seejärel üksteise töid lugedes täiendatakse teadmisi.

B grupp | *B4 – vaja huvi*

B2 – õpihimu, õpitahe

B4 – tahet, valmisolekut teistega töötamiseks, teistega arvestamiseks...

B1 – partnereid

B3 – sõpru

B3 - häid koostöökaaslasi

Grupis õppimiseks eeldatakse grupiliikmetelt õppimistahet, koostöövalmidust ja vastastikust sobivust (sõbrad, partnerid, koostöökaaslased).

- C grupp
- C1 – grupp peab olema, et kõik tahavad teha, kõik kuulavad üksteist...*
  - C1 – see ongi see, et tulebki arvestada kõikidega, mitte et ma üksi nüüd teen, et mõni hoiab grupist eemale... kui ei panusta, siis keegi on, kes suunab ja võiks oma panuse anda. See ongi see, et ülesanded on hästi jagatud, minu meelest...*
  - C1 – ühtse grupina, et kõik arvestaksid kõikidega.*
  - C3 – head suhtumist teistesse.*
  - C1 – arvestamist..., seda, et sa arvestad teistega, mitte ainult, et mina olen see kõige tähtsam...*
  - C2 – jah arvestamist, et ei tohi enda arvamust peale suruda.*
  - C3 – samas on vaja kannatlikkust, et mõni seal hakkab oma juttu või arvamust... ah, ei ma ei viitsi kuulata, et ta ajab mind närvi...*

Grupis õppimise eelduseks on grupiliikmete tahe õppida, üksteisega arvestada, tolerantsus ja suhtlemisoskused.

- C grupp
- C3 – ütleme, et kui hakkame grupitööd tegema, siis kõigepealt on meil oma kaaslast vaja, siis on vaja igast ideid, erinevaid ... mõnikord isegi ajurünnakut, et hakake nüüd kõik mõtteid ütleva...*
  - C1 – muidu ongi, et tuleb üks arvamus ja tegelikult võib see vale olla...*
  - C3 – ja samamoodi, meie teemegi ju niimoodi, et teeme valmis ja siis kõik koos võtame arvuti ette hakkame nagu järjest, võtame ja loeme läbi ja siis üks parandab ja niimoodi õpidki, et selline minu lause oli ja nüüd teine ütleb, et see võiks natuke teistmoodi olla ja kohe parandad...*
  - C1 – kuulata õpetajat, koguda infot, materjale...*
  - C3 – see ongi see, et koostööd tehes peadki niimoodi teiste osapoolte tööd või nende osasid ka läbi lugema ja töötama, mitte nii, et paljud teevad, et neil on oma osa ja nad vaid oma osaga tegelevadki, et koostöö on ikkagi see, et sa vaatad teiste töid ka.*
  - C2 /.../ sinu tulemus ju sõltub ka sellest.*
  - C1 – /.../ grupitöös laabub see nii hästi, et kõik tegelevad ja aitavad...*

Grupis õppimisel ülesande lahendamiseks jagatakse töö osad grupiliikmete vahel, ühiselt arutletakse ja täiendatakse tulemust, toetades sellega igäihe õppimist ja koostööd, olles sealjuures üksteisest sõltuvad.

b) õppijate vastutus ja vastastikune kohustamine, sh vastuoludega toimetulek:

A grupp	<p><i>A1 - igäüks püüab ja igäüks teeb tööd ja selles lihtsalt igäüks teeb oma stiilis seda tööd ja sellega tuleb lihtsalt harjuda... ei saa midagi teha... kõik on erinevad ja ei saa teha üksteise moodi.</i></p> <p><i>A2 – iga inimese erinev tööstiil võibolla mõnikord natuke raske kombineerida, mitte, et mis teine inimene kirjutas..., aga kogemustega see tuleb, et inimene juba teab kuidas ja mis stiilis on vaja teha tööd, et see klappiks teistega... sest esialgu võibolla me tegime igäüks enda oma versiooni järgi, aga pärast me juba teame, et kuidas see lõpus peab välja nägema ja siis teeme, alguses juba proovime teha niimoodi, et lõpuks saame natuke sama teistega.</i></p> <p><i>A2 – aga lõpus ikka saab parem kui oleks üks inimene teinud, tegelikult jah... sest on erinevad infohankimise stiilid ja selle töötamise stiilid.</i></p>
---------	--

Grupis õppimisel on tähtis pingutada enda töö täitmiseks ja grupiliikmete tööstiilide erinevus aitab saavutada parema lõpptulemuse.

A grupp	<p><i>A2 – /.../ see on päris raske selline töö, sest on vaja mõista teisi inimesi ka, kes selles grupis on.</i></p> <p><i>A1 – /.../ mul oli selline kogemus, et jah, et mul oli grupis, et nad ei teinud eriti mitte midagi ja ma lihtsalt kirjutasin, ma helistasin, isegi sms-e saatsin, et koolis ka iga päev, kas oled teinud, oled mulle saatnud... et ma ei tahaks ise ka seda teha... kõige lihtsam jah oleks, et ma ise seda teen ja kõik, aga selles mõttes, et ta ise ka seda teeks ja ta õpiks midagi ikkagi /.../</i></p> <p><i>A2 – kui A1 siin rääkis, et tal oli selline kogemus [grupiliikmetega], et nad ei soovinud üldse tööd teha, siis oli mõttekam vahetada grupi liikmeid.</i></p>
---------	---

Grupis õppimine on raske töö ja tekib vajadus mõista ning kohustada iga grupiliiget panustama ühise tulemuse saavutamiseks ning iga grupiliikme õppimiseks. Kogetakse grupiliikmete õppimishuvi puudumist ja sellest lähtuvalt soovitakse vahetada grupiliikmeid.

B grupp	<p><i>B3 - jah, see kohusetunne... sa ei taha teisi alt vedada.</i></p> <p><i>B1 – ja et ei toimu sellist, et mina annan nüüd sulle materjalid, vaata nüüd</i></p>
---------	--

ainult sina üle vaid, et toimub ikka niimoodi, et kõik saavad osa, et keegi ei tunne ennast kõrvalejäetuna... on kõigile võimalus avaldada arvamust, olenemata sellest, kas ta siis tahab seda teha või ei taha seda teha...

B3 - vahel oleneb millisest teemast jutt käib, et võibolla sellised isiksused, et üks teab mingit asja paremini kui teine ja see pidev üksteise täiendamine, see on pidevalt lihtsalt!

B2 – ideede rohkus... et ühel on idee, aga see rikastub teiste ideedega ja siis on töö palju viljakam...

B3 - jah, mingit ettepanekuid tuua, et kuidas saada asja paremaks ja... arusaadavamaks kõikidele.

B2 – see on ka põhjus miks ma endisest grupist nõ eraldusin, et proovimise mõttes ja et oleks, saaks mitte loorberitel puhata, aga et saaks koostööd teha inimestega, kes tahavad tööd teha ja kes tahavad ikka saajaprotsendiliselt või 99,9 %-i sinna panna ja mitte, et tehakse midagi ja siis ei taluta kriitikat...

B4 – nende heade koostöökaaslastega on see probleem vahel, et teinekord võibolla siis ongi see, et võtab juba liiga lihtsalt või liiga vabalt, üldse ei julgegi öelda seda, et kuule, sul see läks natukene kehvasti, ah okei, see on tema tehtud, et las ta siis olla...

Grupis õppimisel avaldub kohusetunne, kaasamine ja üksteise pidev täiendamine. Õppijad toovad esile, et võib hea koostöökaaslase puhul tekkida liiga lihtne ja vaba suhtumine grupiliikme töösse.

B grupp *B1 – /.../ ikkagi teistega arvestamisega /.../ või, et kuidas keegi asjadest aru saab... tuli luua sellised ühtsed standardid.*

B2 – mnjah, kasvõi see ajamääramine, millal keegi peab töö saatma, et kõigil on oma elu - kes käib tööl, kellel on muud asjad-toimetused, ei saa öelda, et nii, nüüd selleks kellaajaks peab valmis olema kui inimene on õhtul kella kaheksani tööl iga päev, ta lihtsalt füüsiliselt, vaimselt ei jõua.

B1 – peab olema inimeste ausus või julgus tunnistada, et ma ei jõua või, et aidake või ma ei saa aru asjast.

B4 – tihtipeale ongi see, et väljaspool kooli pole keegi näiteks kättesaadav, et siis... ütleks siis või teataks, et ta seekord ei jõua ja et siis saab keegi ehk aidata või midagi...

B2 - /.../ võib sattuda väga mitte koostööaltid inimesed kokku ja selle tõttu sa pead ikkagi ise rohkem vaeva nägema, sest sa ei saa muuta inimese mingeid põhimõtteid või sellist tööetikat, et kui ta on laisk ja ebaviisakas, siis ta jääb ka selliseks, ükskõik kui hästi sa tema poole ka ei pöördu

Grupis õppimisel vajatakse üksteisega arvestamist, kokkuleppeid (ühtsed standardid), ausust. Kogetakse huvipuudust.

C grupp

C3 – kohe mina olen liider, mina teen kõik valmis, et võtan kõik enda peale - nii ei tohiks olla.

C3 – mul grupis varasemalt seal oli üks selline, kes jaa, ma tulen teie gruppi ja siis ma kirjutasin terve nädal talle facebooki, et palun tee oma osa ära, ei vastanud ja siis jõudis see päev kätte ja lõpuks pidin mina ikka ära tegema selle lihtsalt...

C2 - kui sa tead juba, et sa ei tee seda ära, siis parem öelda.... Jätad endast küll halvema mulje, aga teistele teed ju elu lihtsamaks, et ei jäägi viimasele minutile ja siis peab ruttu selle keegi teine ära tegema, kes ei ole asjaga üldse kursis võibolla ja jääb jälle halb tulemus. Kui sa varem juba ütled, et ah ma ei tee seda nagunii, siis sa teed teiste elu kergemaks sellega lihtsalt...

C3 – vastutulelik ja keegi ütlebki, et ma tõesti ei saa seda teha ja et kas sa aitad, siis peab ikka vastu tulema, mitte nii, et ei, see on sinu ülesanne, mine minema (grupis naer), nii ei saa.

C1 – meil ka ühe korra grupis tuli üks liige juurde, kes ei teinud põhimõtteliselt mitte midagi, tegime ära ja tema sai lihtsalt hea hinde. See tekitab, ah aga miks mina pean tegema, et ... parem on kui kõik peavad, teevad, et see mõjub hästi.

C3 – siis alati mõtled, et miks nemad peavad saama...

C1 – siis tekib paha tunne, kade... (naer)

Grupis õppimisel tekib jagatud vastutus, vajadus kohustada üksteist. Kogetakse grupiliikme passiivsust, kuigi tähtsustatakse igaihe tegutsemist, sest peetakse oluliseks õiglast hindamist.

c) õppijatevahelised suhted, vastastikune abistamine ja toetamine:

A grupp

A3 – vaja aega...

A2 – seda küll, aga ma arvan, et on vaja selline aeg, kus kõik liikmed saaksid kokku saada... et mõned töötavad, mõned... ma ei tea, millised ülesanded neil veel on, aga on ikka vajalik, et igaüks leiaks aega, et istuda kokku ja otsustada, mida nad teevad ja kuidas, sest meil oli juba selline halb kogemus, et me lihtsalt jaotasime ülesandeid ja kõik tegid omamoodi ja lõpuks oli vaja ümber teha natukene ja siis ei olnud aega lihtsalt selleks...

A1 – suhtlemine, aga on veel... me saame suhelda üksteisega ja rohkem suhelda, selles mõttes mitte ainult koolis... see küll puudutab kooli teemat, aga me saame kohtuda koolist väljaspool võibolla juba.. arutleda, siis pärast tundi koos läbi arutada, veel kord vaadata, et küsimused tekkisid või keegi

tahab midagi leida, siis aitame teda...

Grupis õppimisel ülesande lahendamiseks peetakse oluliseks aega ja kohtumisi üksteise õppimise toetamiseks.

A grupp | *A2 – minu arvates on iga liikme jaoks oluline, et nad saaksid mingit infot leida ja ka nendel oleks juba mingi teadmistepagas, et nad saaksid isegi valida neid allikaid, kus otsida...*
A3 – aja ja tegevuste planeerimine kõige olulisem...
A2 – hea oleks, ka kasulik luua endale sellise ajakava, millal sa seda tööd teed...

Grupis õppimisel peetakse oluliseks varasemaid teadmisi, aja- ja tegevuste planeerimist.

B grupp | *B2– ja tolerantsust...*
B4- mitte surud omad asjad läbi, vaid kuulad teisi...
B3 - aga vajadusel ka seda...
B1 – ja julgust, et julgust öelda öelda oma arvamust või kui ei meeldi miskit, aga seda muidugi viisakalt, mitte pakkudes, et ma ei taha, et see nii on, aga ma ei tea, kuidas seda teha.

Grupis õppimiseks eeldatakse grupiliikmetelt tolerantsust, austust, julgust ja ettepanekuid.

B grupp | *B2 – jah selles, et inimesel on suu peas, et ütled kui ei jõua selleks tähtjaks, sellepärast et mul on nii, nii palju teha võibolla, äkki sa aitad. Ma ei teaks küll kellegi reaktsiooni, kes ütleks, et kuule, saa ise hakkama, et see on sinu töö...*
B1 – ei olegi selline masendav töötegemine... nii nagu eestlased on harjunud, siis ei ole töö tegemist, et ikka peab olema raske ja halb, vastik, siis on töö tegemine, aga jah meil on lõbus ja saame ka teadmisi.
B3 – näiteks sellised asjad ka meenuvad, et kui me teeme meeskonnatööd., siis pool tundi või kakskümmend minutit naerad seal vahepeal, aga jälle see motiveerib üksteist, see on nii hea ja tekib selline usaldus...

Grupis õppimisel grupiliikmed toetavad, abistavad üksteist sõbralikus õhkkonnas.

B grupp | *B3 - läbi suhtlusportaalide hoiame kogu aeg üksteisega ühendust... koolis samamoodi... usaldus peab ka olema.*
B1 – jah, facebook /.../ on koht, kus oma grupikaaslastega väljaspool kooli võibolla suhelda.

Grupis õppimisel ülesande lahendamiseks toimub pidev suhtlemine, sh suhtlusportaali kaudu ja tähtsustatakse usaldust.

B grupp | *B1 – kindlasti üheskoos tehes on motivatsioon kõrgem...*
B4 – aga motiveerimise koha pealt tõesti koostöös õppimises on see, et kui sa nõ oma asjaga üksi jääd, siis ei lohuta üldse see, et keegi kõrvalt ütleb, et tee ikka ära see..., aga kui sa tead, et ikkagi teiste hinne kasvõi..., aga hinde pärast nüüd ka ei tasu teha, aga ikkagi tulemus sõltub...

Koostöös õppimisel on motivatsioon kõrgem ja ollakse üksteisest tulemuse tõttu sõltuvad.

B grupp | *B1 – koostöös õppimine kindlasti on pikem protsess. See ei toimu mingi akadeemilise tunni ajal, vaid see toimub näiteks ka vabal ajal kui me suhtleme omavahel kasvõi muust, ilmast ka, aga üleüldiselt me õpime tundma isiksust, et või millega oskab tema paremini hakkama saada kui mina... siis aja vältel nii koolis kui vabal ajal.*
B4 - minu mõistmine on nüüd nende tundide jooksul muutunud täiesti, et alguses ma olin võibolla pigem mitte nii pooldaja sellele [grupis õppimise], aga nüüd mulle väga meeldib...
B3– kui võrrelda eelmist ja praegust aastat üldse meeskonnatöö poolest, siis on... öö ja päev!

Grupis õppimisel pikema aja jooksul ja aktiivselt suheldes kujunevad sõprussuhted.

C grupp | *C3 – need ongi kokkusaamised, et koos tehes asju ikkagi..., jah sageli ikkagi tehakse läbi arvuti, kuidagi kiiruga... Meie oleme võtnud nii palju aega, et tuleme kooli ja oleme näiteks kolm tundi ja siis teeme selle rahulikult koos ära...*
C2 – ja kõige mugavam kindlasti on kokku saada, koos teha... nagu meie oleme vähemalt, meie grupp on aru saanud, nii sujub töö kõige paremini...
C1 – mina näiteks ei teadnud kõiki asju või mul jäid küsimused, siis me saime kokku ja küsisin teiste käest, et kas nemad teavad või oskavad aidata ja siis saimegi vastuse kätte, kohe põhimõtteliselt...
C1 – sest arvutis on, ütleme minu meelest see, et vahepeal hajub kõik mujale ja siis...
C3 – jutt ei ole ühtne...
C1 – seal pead trükkima ja nagu sa saad otse välja öelda, siis on see palju mugavam ja kiiremini saab asi valmis...

C2 – ja lõpptulemus on parem alati (grupiliikmed naeratavad).

C1 – minu meelest see soodustab paremat hinnet ka tavaliselt, et üksi tehes siis... oleneb inimesest muidugi aga... ma arvan vähemalt, et niimoodi grupitööst tuleb maksimaalne tulemus.

Grupis õppimisel peetakse oluliseks kokku saada, mis võimaldab ülesandele pühenduda ja tõhusamalt ülesannet lahendada ning saavutada parem lõpptulemus.

C grupp C3 – [panganduse] tunnis algaski, et edaspidi kõik need teised ained, siis me oleme ka kogu aeg teistes ainetes koos, näiteks ettevõtlus, teeme äriplaani koos...

C1 – /.../ üksi õppides sul jäävad küsimused, õpetaja poole iga kord ei julge pöörduda, aga omavahel on, et saab vastuseid...

C2 – ja kohe parandabki keegi järgmine kui kuuleb, et ei-ei, see ei olnud nii, sest kohe saab parandada...

C1 – jah, just, jääb palju paremini meelde...

C3 – see ongi, et saad oma mõtteid avaldada, /.../ grupis sa räägid ja mõtled kaasa.

C2 – saad inspiratsiooni.

Ühiselt õppimine toimub ka teistes erialaainetes, aidates üksteist õppimisel, saades inspiratsiooni ja grupiliikmetelt vastuseid ning toetades õppimist.

C grupp C3 – minu meelest see ongi üksteise täiendamine.

C1 – minu meelest see ka, et kui näiteks ongi, et üks teeb valmis oma osa ja teistega koos vaatame üle, siis sa saad... minul on näiteks probleem sõnastusega ja ma ise õpin sellest kui nemad minu asju parandavad ja samamoodi ise nemad ka õpivad sellest...

C3 – samas, alati kõik saame selle juhtumi, siis esialgu on see, et kui rasked mõisted, et ma ei tea, mis need on, aga see ongi, et siis sa hakkad neid uurima ja tundub nii loogiline lõpus...

C2 – kõik ütlevadki erinevalt, et kuidas ta mõiste lahti seletab ja seda enam sa hakkad asjast aru saama. Ise võibolla endal oligi mingi raskem seletus või kuidagi... päris täpselt ei mõistagi...

C3 – või siis kuskilt copy/paste võtad, ah jah kõlbab, aga siis teised aitavad juurde seletada.

C2 – ühesõnaga arutamine, arutamine, arutamine...

C3 – see ongi see, et koostööd tehes peadki niimoodi teiste osapoolte tööd või nende osasid ka läbi lugema ja töötama, mitte nii, et paljud teevad, et neil on oma osa ja nad vaid oma osaga tegelevadki /.../

Grupis õppides täiendatakse üksteist ja toetatakse üksteise tugevustele ning arutledes ühildatakse erinevad arusaamad.

C grupp | *C3 – näiteks meie isiklikult hakkasime rohkem suhtlema, nüüd oleme sõbrannad, et kogu aeg räägime, suhtleme omvahel, vabal ajal ja...*

C2 - me teame, et me saame üksteise peale kindlad olla vajadusel.

C3 – me nüüd olemegi neljakesti kogu aeg koos olnud...

Grupis õppimisel tekib grupiliikmete vahel usaldus ja kujunevad sõprussuhted.

d) õppijate sotsiaalsed- ja koostööoskused:

A grupp | *A1 – see ajaplaneerimine*

A3 – suhtlemisoskus vist...

A2 – ja õppimisoskus..., sest kui inimene lihtsalt teeb tööd ja mitte midagi pähe ei jää, siis see on mõttetu lihtsalt.

A2 – /.../saad uusi õppimisstiile enda jaoks kasutamiseks...

Grupis õppimisel areneb ajaplaneerimise, suhtlemise ja õppimisoskus ning saadakse uusi õppimisstiile.

B grupp | *B1 – see on nii naljakas, et kui me mõtleme eelmistele gruppidele peale tagasi, siis tegelikult me kõik oleme sealt nii palju õppinud, et kuidas me oskame paremini teha, et teised ei tunneks minu vastu seda, mida mina tundsin vastu..., et me nägime mida nemad kõike valesti tegid (naer) ja siis ise tahad olla parem, et ei tunneks niimoodi...*

B3 - ja samas kui on võõrad inimesed, nagu me eelmine aasta olime või ma ei teadnud kedagi eriti alguses kui meil esimene grupp kokku pandi..., siis mul oli küll veits selline, et ma ei julgenud alguses kellegile midagi öelda, ma ei tahtnud halba esmamuljet endast jätta, aga... praegu on... super! Ma tunnen end veits vabamalt, sa tead, et ta ei võta hinge või ta ei loo sinust teistsugust arvamust enam, et see puudutab tööd, mitte isiklikul tasandil midagi..

B2 – mingi kindluse annab, et need, kes ei tahtnud koolis käia, need on nõ välja praagitud, et siis saab selle grupi peale loota. Need inimesed, kes on kohal, need tahavad õppida, nendega saad midagi teha, koostööd, kuhugi

jõuda...

Gruppides õppimisel areneb empaatia, suhtlemisvalmidus, usaldus ja kindlustunne.

B grupp

B1 – inimlikud oskused, oskus suhelda näiteks või... sotsiaalne oskus, oskus arvestada ja sellised asjad kõik /.../ peab rohkem ikka üksteisega arvestama ja seni, kuni elame inimestega koos, seni me peame suhtlema... kui me tahame metsas üksi elada, siis, aga palun, mõni elab...

B1 – oskus kriitikat teha, seda vastu võtta ja ajakasutus üldiselt...

B2 – delegeerimise oskus.

B3 – üksteisega arvestamine... natuke nagu... meeskonnatöö, kuidas seda planeerida meeskonda, et pigem me võtame ise endale ülesandeid...

B4 – /.../ kui sa oled aru saanud, mis sa edaspidi teed või oma elus teed, palju sa teistega suhtled, teiste arvamusi arvestad või kuulda võtad või ise oma arvamust avaldad, et neid oskusi täpselt see... praegu saame harjutada ju!

B1 – kindlasti on, mina olen ise tähele pannud, /.../ et sa oskad ikkagi paremini, niimoodi iseennast ka sisemiselt motiveerida, et ja, teeme ära ja kuidagi ei taha tõugata asju edasi... ma kujutan, et see on tulnud ka rohkem grupitööst või sellisest oskusest nüüd...

Grupis õppimisel arendatakse kriitilist mõtlemist, sotsiaalseid, delegeerimise, koostöö ja ajakasutamise ning enesemotivatsiooni oskusi.

C grupp

C1 – see minu meelest arendab suhtlemist ka mingil määral.

C2 – ja arvestamist, et jah ei tohi enda arvamust peale suruda.

C2 – kui ongi, et kõik ei saa üheks ajaks, kui isegi ei saa kokku, et lepime mingi aja, et kõik tahaks ühe nädala jooksul ära teha, äkki minul ei ole aega, ma jõuan alles järgmiseks nädalaks, kas sobib, et arvestamist selles mõttes ka.

C2 – teadmisi ja oskusi... internetti

C1 – oskus internetti kasutada või siis programme, kasvõi vormistamise jaoks ja samas see ongi, et grupitöös laabub see nii hästi, et kõik tegelevad ja aitavad...

C3 – mõnikord võibolla kõrvalist abi, et saad mingi oma teema, aga sa ei oska ja sa küsid kellegilt teiselt, kes on nagu targem, kes on näiteks meie grupist väljaspool.

C2 – /.../aktiivsust, et kuskil pankades vaja käia või kindlustuses ja otsida neid materjale...

Grupis õppimisel arendatakse sotsiaalseid, koostöö, suhtlemise, aja planeerimise, ajakavas püsimise ja ülesande lahendamiseks vajalikke tehnilisi oskusi, lisaks kriitilist mõtlemist ning aktiivsust.

4. Koostöös õppimise mõju õppimisele ja kasu edaspidises elus:

A grupp

A2 – koostöö aitab tulevikus hakkama saada, sest näiteks kui me kõik läheme pankla tööle, siis tegu on pigem grupitööga, sest siin me õpime oma sõpradega ja me ei pea õppima võõraid inimesi tundma, aga seal on täitsa võõrad inimesed ja ma pean tajuma neid ja oskama nende mõtteid ja ideid ka endale kasuks teha ja seda me võime õppida ka siin...

A1 – ka võimalused on erinevad, näiteks kui on tutvusi, mida saab kasutada selle jaoks, siis ka see aitab kui teistel sellist võimalust ei ole, siis meie töö on parem ja saab neid kasutada ka.

Koostöös õppimisel arenevad koostööoskused, mis aitavad ka tulevikus grupitöö tegemisel grupiliikmeid tajuda, mõista ja koostööd teha. Kasutatakse ka teiste inimeste teadmisi ülesande paremaks lahendamiseks.

B grupp

B3 - ma tooks siis võibolla näite, et kui üksi teed tööd, esseed või mida iganes, siis sa teed võibolla rohkem pinnapealselt seda, et sul on vaja palju materjali läbi töötada ja ma ei tea kui palju sellest ise suudad korruga haarata, aga kui meeskonnatööd, näiteks grupitööd teha, siis sa teed ühte teemat hästi põhjalikult ise, mis on sinu teha ja kui sa loed ülejäänud tööd, siis sa näed kõrvalt kohe, et mis võiks olla paremini või mis on valesti ja sa omandad need teadmised sealt, sealtkaudu tuleb... vähemalt mis ma olen enda teada saanud...

B4– ikkagi kuidagi niimoodi tundub, et see materjali omandamine toimub kiiremini, et mitte...

B1 – piinarikkalt...

B4 – huvitavalt selles suhtes, et rohkem huvi asja vastu ja on aega seda materjali endale detailsemalt läbi töötada või igatahes ta jääb kuidagi lihtsamalt meelde...

B1 – loogilisemalt...

B2 – et seoseid luua ja täpselt...

B4 – ei mõtle süsteemile, kuidas spikerdada...

B2 – aga see seoste loomine on jah, väga õigesti tegelt...

B4 - pühendad materjalile endale rohkem...

B3 - /.../ ma olen nii palju läbi selle õppinud uusi asju või.. vaadanud läbi

teise... nii palju erinevaid arvamusi, kuidas ühte probleemi võib lahendada...

B2 – see on ka põhjus, miks ma endisest grupist nõ eraldusin, et proovimise mõttes ja et oleks, saaks, mitte loorberitel puhata, aga et saaks koostööd teha inimestega, kes tahavad tööd teha ja kes tahavad ikka saajaprotsendiliselt või 99,9 %-i sinna panna /.../

B4 – koostöös õppimiseks või nõ lõplikuks materjali omandamiseks on minu meelest vaja teisi gruppe ka, et nende arvamusi ja asju, siis on huvitav vaadata, kuidas on hoopis teistsugused lähenemised või hoopis teised asjad võetud, et...seda on päris huvitav jälgida...

B3 - jah, need vastastikhindamised samamoodi, et sa saad kellegi teise tööd läbi lugeda, analüüsida, võibolla teed... no nii ei saa öelda, et kriitlisema pilguga seda...

B1 - ei, tahes tahtmata teed seda... (naer), sest sa oled töös sees, siis sa mõtled, et kuidas tema...

Koostöös õppides on õppimise tulemused paremad pühendudes õpitavale teemale ja õpitav materjal omandatakse omavahel suheldes kergemalt, loogilisemalt ja seostades. Õppijate arusaamades peetakse oluliseks vahetada gruppi ja teiste gruppide liikmete tagasisidet, millega võrrelda oma tööd ja seeläbi õppimist täiendada.

C grupp

C1 – üksi tehes võivad tulla vead sisse, et sa ei õpigi nendest, aga grupitööga on see, et sulle öeldakse, et sa nüüd pead, see on valesti, siis sul jääb meelde, aga kui sa ise teed, parandatakse korraks ära, vaatad üle, aga siis ei jää meelde...

C2 – ja kohe parandabki keegi järgmine kui kuuleb, et ei-ei, see ei olnud nii, sest siis kohe saab parandada...

C3 – ja teadmised kõik kinnistuvad ka paremini, et nad ikka jäävad ka meelde. Kasvõi mõtlen, et aaa, seal grupis, mis me tegime, siis on kõik meeles...

C1 – jah, just, jääb palju paremini meelde ja...

C3 – kogemustega tulebki kõik see õppimine, et alguses sa nii ei õpi ja iga korraga läheb paremaks.

C1 – minu meelest on ka, rohkem see, et saad [teadmised], teed endale selgeks ja kasutad seda, muidu pole sellest kasu...

C2 – [õppimine on] omandamine, teadmiste laiendamine, rakendamine võibolla ka mingil määral... olemasolevate teadmiste rakendamine.

C3 – mõnikord võibolla kõrvalist abi, et saad oma teema, aga sa ei oska ja sa küsid kellegilt teiselt, kes on targem, kes on näiteks meie grupist väljaspool, et võibolla mõnikord on selline olukord...

Koostöös õppimisel saavutatakse paremad õppimise tulemused üksteist parandades, kogemusi saades, teadmisi laiendades ja neid rakendades. Tähtsustatakse ka kõrvalist abi, sh mitte oma grupi liikmetelt.

C grupp	<p><i>C2 – see kogemus tuleb väga kasuks, mitte ainult enda erialal, vaid üldse edaspidises elus, suhtlemine, teistega arvestamine...</i></p> <p><i>C2 - kui sa lähed tööle, siis sul on kõik uus ja sa pead olema [kohanev]...</i></p> <p><i>C1 – see on jah, et koolis ja töö on nagu grupitöö, et esitada mingi ülesanne.</i></p> <p><i>C2 – see tuleb kasuks meie erialal, see koostöö, teistega arvestamine... kui pangas töötada, siis on koostööd teha vaja, on vaja teistega arvestamist, teadmisi arendada...</i></p>
---------	--

Koostöös õppimisest saadud kogemus tuleb kasuks edaspidises elus, mida nähakse samuti grupitööna, kus on vajadus teha koostööd ja oskust üksteisega arvestada ning õppida.

2.5 Arutelu

Käesolevas alapeatükis esitatakse arutelu grupiintervjuude tulemustest, mida üldistatult on kõrvutatud teoreetiliste seisukohtadega, et anda lisaväärtust teoreetilisele raamistikule õppijate arusaamade uurimisel selgunud tulemustega. Õppijate arusaamade üldistusest on koostatud skeem (joonis 2.1, 47) kõrvutades neid koostöös õppimise põhiteguritega ning mõjuga õppimisele.

Koostöös õppimine on õppijate väikeses õppegrupis õppejõu antud ülesande ühine lahendamine interaktsioonis, üksteise õppimist toetades, et olemasolevate teadmiste baasil luua uus teadmine. A grupi õppijate arusaamades on koostöös õppimine grupiga töötamine liidri juhtimisel, kus ülesanded on jagatud ning leitakse, et see on kasulikum ja lihtsam viis koos töötamiseks. Samas B grupi õppijate arusaamades on koostöös õppimine pikem protsess ja sobivate grupiliikmetega meeskonnatöö. C grupi õppijate arusaamades on koostöös õppimine pikema aja jooksul koos grupis õppimine ja jälgides, et kõik grupiliikmed õpiksid. Sarnaselt teooriale on õppijate arusaamades koostöös õppimine pikema aja jooksul grupiga ühiselt/meeskonnatöös ülesande lahendamine ning jälgitakse, et iga grupiliige õpiks. Õppijad toovad esile ülesannete jagamise ja liidri rolli, mis teeb nende arusaamades õppimise kiiremaks/lihtsamaks ja kasulikumaks.

Koostöös õppimiseni võivad õppijad jõuda õppides väikestes õppegruppides, mille moodustamine, eesmärgi püstitamine ja toimetulek grupidünaamikaga võib tekitada õppijatel probleeme ja seetõttu soovitakse ise valida grupiliikmeid, kuna õppijad tajuvad toimuvaid grupiprotsesse ennastjuhitavates väikestes õppegruppides. A grupi õppijate arusaamades grupi moodustamisel peetakse oluliseks ise valida grupiliikmeid, kellega koostööd teha ja kui liikmeid ei tunta, siis valida neid tunnetuse järgi. B grupi õppijate arusaamades tähtsustatakse grupi moodustamisel grupiliikmete sobivust ja vajadusel võimalust vahetada gruppi. C grupi õppijate arusaamades grupis õppimiseks eelistatakse grupi moodustamisel samuti enda valitud liikmeid, kuid peetakse kasulikuks kohanemisvajadust uute liikmetega või grupiga. Sarnaselt teooriale tuleb ka õppijate arusaamades esile, et ennastjuhitavas õppegrupis on soov ise grupiliikmeid valida või vahetada ja tajutakse grupidünaamikat.

Õppijate väikestes õppegruppides õppimisest võib kujuneda koostöös õppivad õppegrupid ja jõutakse koostöös õppimiseni, kui avalduvad koostöös õppimise tegurid. Koostöös õppimisel postitiivne vastastikune sõltuvus ehk koostöö avaldub, kui grupp tegutseb ühise eesmärgi nimel ja selle iga liige on teadlik oma vastutusosalast ja ühisvastutusest, mida seotakse ülesande tulemuslikkusega. A grupi õppijate arusaamades tegutsetakse grupis õppides ülesande täitmiseks, milles on ülesanded jagatud grupiliikmete vahel, toimub aruelu ja tehakse kokkuleppeid ning lõpptulemuse eest vastutab liider, sealjuures tähtsustakse igaühe panust ja vastutust oma tulemuse ees. Grupiliikmetelt eeldatakse olemasolevaid teadmisi, õppimishuvi, varasemat kogemust grupitööst ja liidri juhtimist, lisaks aega, arutlemist heas õhkkonnas ning lõpptulemuse ühtsust. B grupi õppijate arusaamades tegutsetakse grupis õppimisel ülesande lahendamiseks iseseisvalt materjali kogudes ja analüüsidest ning seejärel üksteise tulemusi lugedes täiendatakse ühiselt nii tööd kui teadmisi. Grupiliikmetelt eeldatakse õppimistahet, koostöövalmidust ja vastastikust sobivust. C grupi õppijate arusaamades tegutsetakse grupis õppimisel ülesande lahendamiseks ühiselt arutledes, seejärel ülesandeid võttes, mida iseseisvalt täidetakse ning ühiselt täiendatakse, toetades sellega igaühe õppimist. Grupiliikmetelt eeldatakse õpitahet, üksteisega arvestamist, tolerantsust ja suhtlemisoskusi. Õppijate arusaamades avaldub koostöö ühise eesmärgi ehk tegutsemisena ülesande tulemuslikuks täitmiseks, milles koostöö toimib kui grupiliikmetel on õppimishuvi, varasemad kogemused grupitööst, suhtlemis- ja koostöövalmidus.

Koostöös õppimisel individuaalne vastutus, sh grupisisesed protsessid avalduvad kui iga grupiliige vastutab enda ja grupi eesmärkide täitmise ees ja kõik grupiliikmed õpivad. Grupiliikmed mõjutavad üksteist interaktsioonis kaasates mõtlemise ja emotsioonid, verbaalse ja mitteverbaalse käitumise ning koostöises grupis võib avalduda kohesiivsus ehk grupiliikmete valmisolek teineteise taotlusi/püüdlusi alati toetada. Probleemid koostöös õppimises on seotud õppijate pettumuste ebaõiglase hindamise kogemusest või raskusest kohtumiste koordineerimisel. A grupi õppijate arusaamades tähtsustatakse pingutust enda töö täitmiseks ja grupiliikmete tööstiilide erinevuse ühildamine aitab saavutada parema lõpptulemuse. Grupis õppimise teeb raskeks asjaolu, et tekib vajadus mõista ning kohustada iga grupiliiget panustama ühise tulemuse saavutamiseks ja sealjuures iga grupiliikme õppimiseks. Õppijad toovad esile grupiliikmete õppimishuvi puudumist ja sellest lähtuvalt soovetakse vahetada grupiliikmeid. B grupi õppijate

arusaamades avaldub grupis õppimisel kohusetunne, üksteise kaasamine ja pidev täiendamine. Hea koostöökaaslase puhul võib tekkida liiga lihtne ja vaba suhtumine grupiliikmete töösse. Grupis õppimisel vajatakse üksteisega arvestamist, kokkuleppeid ning ausust ja esineb grupiliikme huvipuudust. C grupi õppijate arusaamades tekib grupis õppimisel jagatud vastutus ja vajadus kohustada üksteist. Õppijad tähtsustavad iga grupiliikme tegutsemist ja toovad esile mõne grupiliikme passiivsuse ning õiglase tulemuste jagamise olulisuse. Õppijate arusaamades grupis õppimise tulemusel avalduvad individuaalne vastutus ja tajutav grupidünaamika, sest pingutatakse enda ning grupi eesmärkide täitmiseks. Lisaks tuleb õppijate arusaamades esile grupis õppimisel tekkida võiv kohesiivsuse märkamine. Ülesande täitmise eest vastutavana peetakse oluliseks kohustada üksteist ja võib esineda mõne grupiliikme passiivsust ning tajutakse ebaõiglast hindamist.

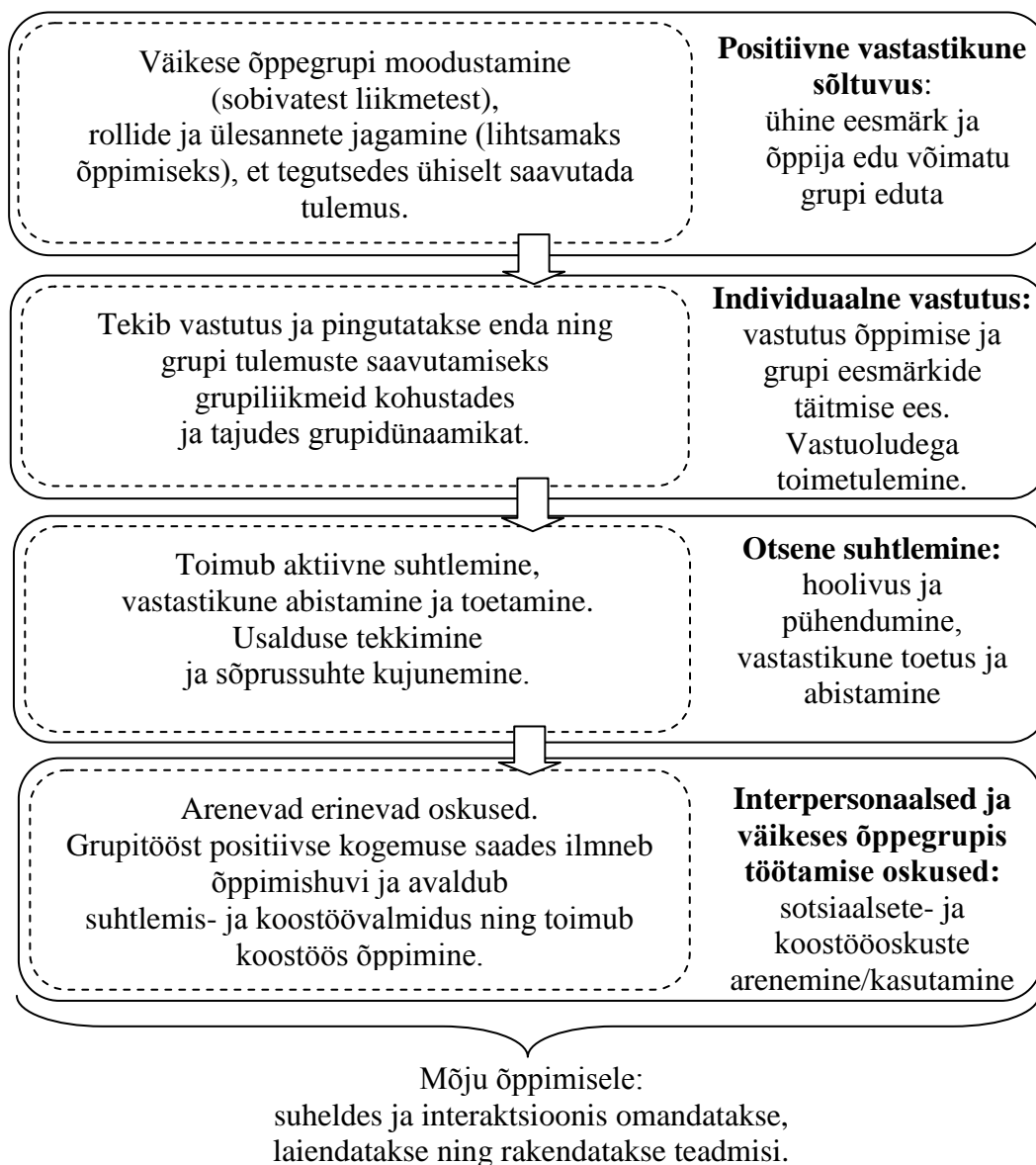
Koostöös õppimisel otsene suhtlemine ja üksteise toetamine avalduvad, kui õppijate vahel on hoolivus ja pühendunud suhe ning sobiv õppekeskkond. Koostöös õppimise positiivsed kogemused pärinevad õppijatel peamiselt võimekusest genereerida ideesid ja erinevaid vaateid koos teiste grupiliikmetega. Arendades sõprussuhteid grupiliikmete vahel, toetatakse enda õppimist. A grupi õppijate arusaamades tähtsustatakse ülesande lahendamiseks kohtumisi ja aega, et toetada iga grupiliikme õppimist teadmisi jagades, sealjuures planeerides aega ning tegevusi. B grupi õppijate arusaamades peetakse oluliseks grupis õppimisel grupiliikmete tolerantsust, austust, julgust ning kindlustunnet, üksteise toetamist ja abistamist. Õppijad toovad esile pideva suhtlemise, sh suhtlusportaali kaudu ning usalduse ja suhete arengu, üksteise motiveerimise ning sõprussuhted. C grupi õppijate arusaamades tähtsustatakse kohtumisi, mis võimaldavad ülesandele pühenduda ja seda tõhusamalt lahendada ning grupiliikmete õppimist toetada ka laiemalt õppimises. Grupis õppimisel saadakse inspiratsiooni ja vastuseid üksteiselt, jagatakse teadmisi ja toetatakse grupiliikmete tugevustele, mis toetab iga grupiliikme õppimist. Grupis õppimisel tekib grupiliikmete vahel usaldus ja kujunevad sõprussuhted. Õppijate arusaamades avaldub otsene suhtlemine ja üksteise toetamine kohtumisi tähtsustades, samas ka suhtluskanali kaudu aktiivselt suheldes, et abistada ja toetada üksteise õppimist ning kujunevad sõprussuhted.

Koostöös õppimisel vajavad õppijad interpersonaalseid ja väikeses grupis töötamise oskusi. Grupis õppimise tulemusel arenevad õppijate kriitiline mõtlemine, sotsiaalne suhtlemine ja erinevad üldised oskused nagu organiseerimine, läbirääkimised, delegeerimine, koostöö, konfliktide lahendamine, aja juhtimine, juhtimine ja juhiste järgimine. A grupi õppijate arusaamades arenevad grupis õppimisel suhtlemise, ajaplaneerimise ja õppimisoskus. B grupi õppijate arusaamades areneb erinevates gruppides õppimisel suhtlemisoskus ja –valmidus ning enda valitud grupiliikmetega usaldus. Lisaks arendatakse kriitilist mõtlemist, sotsiaalseid, delegeerimise, koostöö ja ajakasutamise oskusi ning enesemotivatsiooni. C grupi õppijate arusaamades arendatakse grupis õppimisel sotsiaalseid, koostöö, suhtlemise, aja planeerimise, ajakavas püsimise ja ülesande lahendamiseks vajalikke tehnilisi oskusi, lisaks kriitilist mõtlemist ning aktiivsust. Õppijate arusaamadades koostöös õppimisel vajatakse ja arendatakse erinevaid oskusi ja esile tuleb ajakavas püsimise tähtsustamine, õppimisstiilide ühendamine ning isiksuslik areng. Koostöös õppimise tegurite avaldumise eelduseks on koostöös õppiva õppegrupi liikmete soov grupis õppida ja seejuures arendada interpersonaalseid ning grupis töötamise oskusi, mille tähtsustamine tuleb esile ka õppijate arusaamades.

Koostöös õppimisel on mõju õppijate õppimisele ja õppimise tulemustele. Koostöös õppimise sotsiaalse ühtekuuluvuseni jõudes suureneb kõigi õppegrupi liikmete pidev aktiivne kaasatus ja seeläbi õppijate sügavam lähenemine õppimisele. Moodustatakse koostöös õppimise võrgustikke. A grupi õppijate arusaamades arenevad koostöös õppimisel koostöö oskused, mis aitavad ka edaspidises tööelus ja grupis töötades grupiliikmeid tajuda, mõista ja koostööd teha. Lisaks kasutatakse teiste inimeste teadmisi ülesande paremaks lahendamiseks. B grupi õppijate arusaamades on õppimise tulemused paremad, sest õpitav materjal omandatakse omavahel suheldes kergemalt, loogilisemalt ja seoste kaudu. Oluliseks peetakse vahetada gruppi ja teiste gruppide liikmete tagasisidet, millega võrrelda enda tulemust, et täiendada õppimise tulemust. C grupi õppijate arusaamadest tuleb esile, et koostöös õppimisel saavutatakse paremad õppimise tulemused üksteist parandades, kogemusi saades, teadmisi laiendades ja rakendades. Tähtsustatakse ka abi mittegrupiliikmetelt. Koostöös õppimisest saadud kogemus tuleb kasuks edaspidises elus õppides kui on vaja teha koostööd ja üksteisega arvestamist. Õppijate arusaamades tuleb esile, et koostöös õppimise tulemusel arenevad suhted ja koostööoskused, millest on kasu edaspidises elus. Õppijate arusaamades on koostöös õppimisel mõju õppimisele kui

õpitav teema omandatakse üksteisega suheldes seoste kaudu, üksteist parandades, täiendades, teadmisi laiendades ja rakendades. Õppijate arusaamades toetab õppimist abi ja täiendus väljapool gruppi ehk õppimisvõrgustik.

Koostöös õppimise põhitegureid ning mõju õppimisele on võimalik esitada skeemina (joonis 2.1), mida kõrvutatakse õppijate arusaamadega grupis õppimisest.

Joonis 2.1. Grupis õppimise tulemusel avalduvad koostöös õppimise põhitegurid õppijate arusaamades kõrvutatuna teoreetiliste seisukohtadega.

Skeemil kujutatakse koostöös õppimist, mis saab alguse väikese õppegrupi moodustamisest ülesande lahendamiseks, mille täitmiseks grupiliikmed jagavad ülesande

osadeks ja asuvad seda ühiselt lahendama saavutamaks tulemus. Siinjuures võib avalduda koostöös õppimise tegurina positiivne vastastikune sõltumine ehk eesmärgi saavutamiseks tegutsetakse koostöös ja üksteise õppimist toetades. Grupiliikmed ühiselt pingutavad tulemuse saamiseks ning olles vastutavad enda ning teiste grupiliikmete õppimise eest, tajutakse grupidünaamikat ja kogetakse vastuolusid. Aktiivse suhtlemise tulemusel kujunevad grupiliikmete vahel sõprussuhted ning toimub üksteise õppimise abistamine ja toetamine, mille tulemusel avaldub grupiliikmete vahel hoolivus ja pühendumine. Grupis ja koostöös õppimisel arenevad õppijate erinevad oskused ning positiivse kogemuse saades ilmneb õppijate õppimishuvi ja avaldub suhtlemis- ning koostöövalmidus, mille tulemusel toimub koostöös õppimine. Sotsiaalsete- ja koostööoskuste arenedes või olemasolul avalduvad kõik koostöös õppimise tegurid ja sellel on mõju õppimisele. Mõju õppimisele avaldub suhtlemisel ja interaktsioonis omandatud, laiendatud ning rakendatud teadmiste kaudu. Kõrvutades õppijate arusaamu ja teoreetilisi seisukohti võib täheldada nende kattuvust. Õppijad rõhutavad või tähtsustavad mõnda tegurit teisest rohkem lähtuvalt sotsiaal-emotsionaalsusest ning isiklikest kogemustest.

Uurimistulemusi on käesolevas magistritöös kirjeldatud aruteluna. Kuid andmeid analüüsid ja järeldusi tehes, võib esile tuua koostöös õppimise toimimise iga grupi kohta. A grupis on grupiliikmete passiivsuse ja liikmete vahetamise tõttu jõutud ühtekuuluvse etappi (rollid ja ülesande täitmise tähtsustamine) ja sünergia ehk koostöö, sealjuures üksteise õppimise eest vastutus veel ei avaldu (igaüks täidab oma ülesannet ja grupijuht vastutab tulemuse eest), seega koostöös õppimise kõik tegurid ei avaldu. B grupi õppijate arusaamadest tuleb esile, et tähtsustatakse iga grupiliikme õppimist ühiselt õppides (koostöös õppimine on pikem protsess, vastutus, ausus, arutlemine, selgitamine, ideede jagamine, toetamine ja suhtlemine), samas teadvustatakse kohesiivsust (grupiprotsesside märkamine ja õppimishuvi). C grupi õppijate arusaamades tähtsustatakse suhteid ja üksteise õppimise toetamist ja ka laiemalt õppimises (pidev suhtlemine ja koos õppimine, sh teistes erialaainetes õpitakse koos; ise ülesannete võtmine ja üksteise õppimise toetamine). Seega avalduvad koostöös õppimise kõik tegurid B ja C grupis ning need on koostöös õppivad õppegrupid.

Uuringu usaldusväärsus on seotud uurimuse reliaabluse ja valiidsusega ehk saadud andmete korratavuse ja kehtivusega ning traditsiooniline korratavuse ning kehtivuse nõue

on kvalitatiivses uurimuses raskesti teostatav (Wolcott, viidanud, Hirsijärvi jt., 2007), sest grupis õppimise tulemusel koostöös õppimise tegurite avaldumisel õppijate arusaamad on õppijate kogemustest lähtuvad. Kogemused aga on ainulaadsed (Hirsijärvi jt., 2007). Usaldusväärst aitab tõsta uurimuse läbiviimise täpne kirjeldus. Valiidsuse alus on andmete kirjelduse ja sellega seotud uurija seletuse kokkusobivus (Janesicki, 2000, viidanud Hirsijärvi jt., 2007).

Uurimusele lisab usaldusväärst see, et andmed on analüüsitud autori poolt ja saades juhendajalt pidevalt konstruktiivset tagasisidet, on tulemused korduvalt üle vaadatud ning täpsustatud. Kõik uuringus osalenud õppijad olid teadlikud uurimuse teemast ja grupiintervjuu eesmärgist ning neil oli võimalus lugeda transkribeeritud intervjuuteksti oma grupi kohta ning ükski grupp ei soovinud transkriptsiooni parandada või muuta, mis kinnitab, et tulemuste analüüsi aluseks olevad õppijate vastused on täpselt öeldu järgi kirja pandud.

Käesoleva magistritöö andmete kogumiseks ja analüüsimiseks õppis ning proovis autor erinevaid uurimismeetodeid (Hirsijärvi jt, 2007), sh fenomenograafilist lähenemisviisi ja juhtumiuuringut (*case study*). Fenomenograafiline lähenemisviis suunas autorit täiendama teooriat õppijate arusaamadega, mis ei vastanud autori soovile, kuna uurimuse eesmärk on selgitav ülevaade õppijate arusaamadest. Õppejõud ja õppijad moodustavad koosõppimise situatsiooni, mida pole võimalik korrata, kuid on võimalik uurida praktikat ja seda saab edukalt uurida juhtumiuuringuna. Juhtumiuuring on sobiv viis uurimaks õppes kavandatud, läbiviimist ja tulemust. Autor soovib edaspidi teemat uurida juhtumiuuringuna ja koguda andmeid õppijate arusaamade kohta juba õpetamise protsessi kestel. Samuti võib juhtumiuuringu meetodiga analüüsida grupis õppimise tsüklilist iseloomu ja/või kuidas õppijate arusaamades jõutakse koostöös õppimiseni, sh andmeid koguda õppijatelt individuaalsete süvaintervjuudega.

KOKKUVÕTE

Õppimine on toimub pidevalt, sealjuures enesele sageli märkamatu ja interaktsiooni kaudu. Haridusasutuses on õppimine eesmärgistatud ja juhendatud, mistõttu toimub õppimine suuresti vastastikmõjus ja õppimise tulemused võivad olla paremad kui interaktsioon toimub õppijate vahel õppides väikestes õppegruppides. Õppimise tulemused sõltuvad sellest, kuidas õppegrupi liikmed omavahel suhtlevad. Suhtlemisel tekivad interaktsioon soodustab õppijate isiksuslikku arengut ja koos teadmiste omandamisega tõuseb enesekindlus, arenevad koostöö- ja suhtlemisoskused. Sotsiaalkonstruktivistliku õpikäsitluse põhimõtetele õppides on õppijad pidevalt õppimisse kaasatud suhtlemise kaudu ning õpitakse kriitiliselt mõtlema, õpitavat analüüsima, seostama uusi ja olemasolevaid teadmisi.

Koostöös õppimine on seotud grupis õppimisega ja selles ilmneva grupidünaamikaga, sest õppimine toimub õppijate vahel suheldes ja vastastikmõjus, mille tulemusel võivad õppijad saavutada koostöö ja kujuneda sõprussuhted ning avaldada mõju õppimisele. Koostöös õppimine toimub kui avalduvad kõik koostöös õppimise põhitegurid nagu positiivne vastastikune sõltuvus, individuaalne vastutus, otsene suhtlemine ja interpersonaalsed ning väikeses grupis töötamise oskused. Koostöös õppimise tegurid avalduvad eelkõige pikemat aega koos õppinud väikestes õppegruppides, sest grupp, kui arenev kooslus, läbib enne tulemusliku koostööni jõudmist kindlad arenguetapid koos grupiliikmete sotsiaalsete ja psühholoogiliste muutustega. Pikka aega koos töötanud õppegruppides võib tekkida kohesiivsus, kuna koostöös õppimine on fundamentaalselt seotud sotsiaalse interaktsiooniga ja on oma olemuselt sünergiline.

Koostöös õppimise väljakutseteks õppijatele on koos õppimist alustava väikese õppegrupi moodustamine, ülesande eesmärgi püstitamine või toimetulek keerukate grupidünaamikatega. Samas edendab koostöös õppimine õppijate pikaajalist suhet, sisemist motivatsiooni ja eduootusi, loovat mõtlemist, õppimiskogemust ning positiivset suhtumist ülesannetesse ja õpikeskkonda. Koostöös õppimisel on mõju õppijate õppimise tulemustele, mis võivad olla paremad kui individuaalselt õppides ja seda tingimusel, et

väikese õppegrupi eesmärgid, baseerudes kõigi grupi liikmete õppimisel, mõjutavad õppijate tunnetuslikke protsesse.

Õppijate arusaamades on koostöös õppimine pikema aja jooksul grupiga ühiselt/koostööd tehes ülesande lahendamine ning jälgitakse, et iga grupiliige õpiks, mis teeb õppimise lihtsamaks ja kasulikumaks. Õppijate arusaamades avalduvad koostöös õppimise tegurid kui grupis õppimisel ühesande lahendamiseks grupi moodustamisel saab ise valida grupiliikmeid, ülesande täitmiseks on tööjaotus ja/või ühiselt pingutatakse tulemuse saamiseks, vastutatakse enda ja grupiliikmete õppimise eest tajudes grupidünaamikat, toimub aktiivne suhtlemine ja kujunevad sõprussuhted ning arenevad erinevad oskused, sealjuures ilmneb õppimishuvi ja suhtlemis- ning koostöövalmidus.

Õppijate arusaamades on koostöös õppimisel kujunenud suhted ja koostööoskused kasulikud üldiselt õppimises ja edaspidises elus. Koostöös õppimisel õppijate arusaamades on mõju õppimisele, sest õpitakse üksteisega suheldes, arutledes, seoste kaudu ja üksteist täiendades, teadmisi laiendades ning rakendades.

Kõrvutades õppijate arusaamu ja teoreetilisi seisukohti, võib märgata nende kattuvust ja õppijad rõhutavad või tähtsustavad mõnda tegurit teisest rohkem lähtuvalt sotsiaal-emotsionaalsusest ja isiklikest kogemustest.

Ennast teostavad inimesed leiavad võimaliku õppida igaühelt, kellel on neile midagi õpetada – ükskõik millised muud omadused sellel inimesel võivad olla. Sellises õppimissuhtes ei ürita nad hoida alal väljapoole suunatud väärikust ega säilitada staatusealist või vanuselist üleolekut. Nende ühiseks omaduseks on teatud tüüpi alandlikkus - nad on teadlikud, kui vähe nad teavad võrreldes sellega, mida nad võiksid teada ja teavad teised. Tänu sellele on neil võimalik olla siiralt austav ja isegi alandlik inimeste ees, kes võivad neile õpetada midagi, mida nad ei tea, või kellel on oskus, mida neil ei ole.

Abraham Maslow

Täna enda õpetajaid - Tallinna Majanduskooli panganduse eriala õppijaid.

ALLIKAD

- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. (2009). *Haridussotsioloogia*. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Arrow, H., Poole, M., Henry, K., Wheelan, S. & Moreland, R. (2004). Time, Change, and Development: The Temporal Perspective on Groups. *Small Group Research*, 35, 73 – 105.
- Aubel, J. (1994). *Guidelines for Studies Using the Group Interview Technique*. Geneva: International Labour Office.
- Bauman, Z. & May, T. (2004). *Mõeldes sotsioloogiliselt*. Eesti Vabariidusliit.
- Beljajev, R. & Vanari K. (2006). Õppimine ja õppimisoksuste arendamine täiskasvanuna. Sisekaitseakadeemia. [01.10.2010]
riksweb.sisekaitse.ee/index.asp?action=127&id=219
- Biggs, J. & Tang, C. (2008). Õppimist väärtustav õpetamine ülikoolis. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Bloor, M. & Wood, F. (2006) *Keywords in Qualitative Methods: a Vocabulary of Research Concepts*. Sage Publications: London.
- Boddy, C. (2005). A rose by any other name may smell as sweet but “group discussion” is not another name for a “focus group” nor should it be. [Electronic version]. *Qualitative Market Research: An International Journal*, 8(3), 248-255.
- Burdett, J. (2003). Making groups work: university students’ perceptions. *International Education Journal*, 4, 3, 177-191.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. New York: Routledge.
- Connolly, B. (2008). *Adult Learning in Groups*. New York : Open University Press.

- Cooper, J. & Robinson, P. (1998). Small group instruction in science, mathematics, engineering, and technology. *Journal of College Science Teaching* 27:383.
- Ezzy, D. (2002). *Qualitative Analysis: Practice and innovation*. London: Routledge.
- Frey, H., Ketteridge, S. & Marshall, S. (1999). A Handbook for Teaching and Learning in Higher Education. London: Kogan Page. [01.12.2010] <http://books.google.com/>
- Gibson, W., & Brown, A. (2009). *Working with Qualitative Data*. London: Sage Publications Ltd.
- Gillen, A., Wright, A. & Spink, L. (2011). Student perceptions of a positive climate for learning: a case study. [Electronic version]. *Educational Psychology in Practice*, 27(1), 65–82.
- Gillies, R. & Ashman, A. (2003). *Co-operative Learning: The Social and Intellectual Outcomes of Learning in Groups*. New York: RoutledgeFalmer. [12.12. 2012] <http://books.google.com/>
- Goldman, K. & Schmalz, K. (2002). Great Groups! Improving Group Effectiveness *Health Promotion Practice*, 3, 440 - 442.
- Hammond Byrd, A. (2009). Learning to learn cooperatively. *English Teaching Forum*. 4.18-28.
- Hassanien, A. (2007). A qualitative student evaluation of group learning in higher education. *Higher Education in Europe*, 32, 2/3, 135-150.
- Hayes, N. (2002). *Sotsiaalpsühholoogia alused*. Tallinn : Külim.
- Hirsijärvi, S. & Huttunen, J. (2005). *Sissejuhatus kasvatusteadusse*. Tallinn: Medicina.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: AS Medicina.
- Illeris, K. (2004). A model for learning in working life. *The Journal of Workplace Learning* 16, 8, 431-441.

- Jaques, D. & Salmon, G. (2007). *Learning in groups: a handbook for face-to-face and online environments*. Fourth Edition. Routledge.
- Jeedas, P. (2010). Loengukonspekt ainekursusel *Grupiprotsessid*. [Loengumaterjal]
- Johnson, D. & Johnson, R. (1994). An overview of cooperative learning. In Thousand, J., Villa, A., & Nevin, A. (Eds), *Creativity and Collaborative Learning*. Baltimore, MD: Brookes Press.
- Johnson, D. & Johnson, R. (2006). *Joining together. Group theory and group skills*. Ninth edition. Pearson Education, Inc, 474-503.
- Johnson, D. & Johnson R. (2008). Social interdependence theory and cooperative learning: The teacher's role. In Gillies, R., Ashman, A. & Terwel, J. (Eds.) *The Teacher's Role in Implementing Cooperative Learning in the Classroom* (pp.9-37) New York, US: Springer.
- Johnson, D. & Johnson, R. (2009). An educational psychology success story: social interdependence theory and cooperative learning. *Educational researcher*, 38 (5), 365–379.
- Johnson, D., Johnson, R. & Holubec, E. (2008) *Cooperation in the classroom (8th ed.)*. Edina, MN: Interaction Book Company.
- Johnson, D., Johnson, R. & Smith, K. (2007). The state of cooperative learning in postsecondary and professional settings. *Educational Psychology Review*, 19(1), 15-29.
- Jolliffe, W. (2007). *Cooperative learning in the classroom: Putting it into practice*. London: SAGE Publications Ltd. doi: 10.4135/9781446213971.
- Kennett, D., Stedwill, A., Berrill, D. & Young, A. (1996). Co-operative learning in a university setting: Evidence for the importance of learned resourcefulness. *Studies in Higher Education*, 21(2), 177-186. Retrieved from E-Journals database.

- Keyton, J. & Beck, S. J. (2008). Team Attributes, Processes, and Values: a Pedagogical Framework. *Business Communication Quarterly*, 71, 488 – 504.
- Kriips, H. (2010). *Konfliktidest ja suhtlemisoskustest õpetamisel ja juhendamisel*. Tartu: Atlex, 193-227.
- Leach, C., Zomeran, M., Zebel, S., Vliek, M., Pennekamp, S., Doosje, B. & Ouwerkerk, J. (2008). Group-Level Self-Definition and Self-Investment: A Hierarchical (Multicomponent) Model of In-Group Identification. [Electronic version]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(1), 144-165.
- Lizzio, A. & Wilson, K. (2005). Self-managed learning groups in higher education: Students' perceptions of process and outcomes. *British Journal of Educational Psychology*, 75, 373–390.
- Lodico, M., Spaulding, D. & Voegtle, K. (2006). *Method in educational research: From theory to practice*. San Francisco, CA: Jossey Bass.
- Lonka, K., Olkinuora, E. & Mäkinen, J. (2004). Aspects and Prospects of Measuring Studying and Learning in Higher Education. *Educational Psychology Review*, 16,4.
- Neilson, D. (2006). Small-Group Learning and its Value to Social Work Education. [Electronic version]. *Investigations in University Teaching and Learning*, 3 (2), 58-66.
- Niemi, H. (2007). Life as learning – A Finnish National Research Programme. *Evidence in Education: Linking Research and Policy*. OECD, 117-124.
- Palincsar, S. (1998). Social Constructivist Perspectives on Teaching and Learning. *Annual Review of Psychology*, vol. 49: 345-375, doi: 10.1146/annurev.psych.49.1.345
- Park, E. & Hinsz, V. (2006). Strength and Safety in Numbers: A Theoretical Perspective on Group Influences on Approach and Avoidance Motivation. *Motivation & Emotion*, 30(2), 135-142. doi:10.1007/s11031-006-9024-y.

- Pilli, E., Rutiku, S., Valk, A. & Vanari, K. (2009). Väljundipõhine õppekava kõrghariduses. [01.04.2013] Koolitusmaterjal.
- Repo, S. (2010). *Yhteisöllisyys voimavarana yliopisto-opetuksen ja -opiskelun kehittämisessä*. Helsingin yliopisto: Väitöskirja (monografia).
- Riley, W. & Anderson, P. (2006). Randomized Study on the Impact of Cooperative Learning. Distance Education in Public Health. [Electronic version]. *The Quarterly Review of Distance Education* 7 (2).
- Sahlberg, P. & Sharan, S. (2002). Yhteistoiminnallisen oppimisen käsikirja.
- Schmuck, R. & Schmuck, P. (1976). *Group Processes in the Classroom, (2nd ed.)* Oregon: University of Oregon. [01.10.2012] <http://books.google.com/>
- Sharan, S. (1999). *Handbook of cooperative learning method*. Westport, London: Praeger, 57-59.
- Slavin, R. (1995). *Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice*, 2nd edn. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Slavin, R. (2010a). Cooperative Learning. *Encyclopedia of group processes & intergroup relations*. Los Angeles: SAGE, 160-163.
- Slavin, R. (2010b). Cooperative learning. *International Encyclopedia of Education*. 3rd Edition. Ed. Baker, E., McGaw, B., Peterson, P. Oxford: Elsevier, 177-183.
- Smith, B. & MacGregor, J. (1992). What is collaborative learning? In Goodsell, A., Maher, M. & Tinto, V., Eds. (1992), *Collaborative Learning: A Sourcebook for Higher Education*. National Center on Postsecondary Teaching, Learning, & Assessment, Syracuse University.
- Stewart, P. (2009). *Using co-operative learning infused with multiple intelligences: the teaching strategy that works*. Retrieved from Library, Information Science & Technology Abstracts with Full Text database, 23(1), 21-26.

- Strahm, M. (2007). *Cooperative Learning: Group Processing and Students Needs for Self-Worth and Belonging*. <http://bctf.ca/psas/bccla/summer2008.pdf> [01.12.2010]
- Strauss, A. & Corbin, J. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (3rd ed.). California: Sage Publications Inc.
- Säljö, R. (2003). *Õppimine tegelikkuses: sotsiokultuuriline käsitus*. Eesti Vabariigisõnastiku Kirjastus.
- Zeff, L., Higby, M. & Bossman L. (2006). Permanent or Temporary Classroom Groups: A Field Study. *Journal of Management Education*, Aug 2006; vol. 30: pp. 528 - 541.
- Terwel, J., Gillies, R., Van Den Eeden, P. & Hoek, D. (2001). Co-operative learning processes of students: a longitudinal multilevel perspective. *The British Journal Of Educational Psychology*, 71(Pt 4), 619-645.
- Tynjälä, P., Heikkinen, H. & Huttunen, R. (2005). Konstruktiivinen oppimiskäsitys oppimisen ohjaamisen perustana. Kalli, P. & Malinen, A. (koost). *Konstruktiivismi ja realismi*. Vantaa: Vuosikirja, 20–48.
- Valgmaa, R. & Nõmm, E. (1995). *Grupiprotsessid ja nende juhtimine*. Tõravere: Tesserakt.
- Van den Bossche, P., Gijsselaers, W., Segers, M. & Kirschner, P. (2006) Social and Cognitive Factors Driving Teamwork in Collaborative Learning Environments. *Team Learning Beliefs and Behaviors*. *Small Group Research*, 37 (5), 490-521.
- Vengerfeldt, E & Kährik, A. (2005). Ülevaade “Tuning Educational Structures in Europe” projektist. [01.04.2013] <http://www.oi.ut.ee/227898>
- Virtanen, J. (2006). *Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana*. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. 151-213. Helsinki: International Methelp Ky.
- Võgotski, L. S. (2005). *Psühholoogia arengitõelise teooria*. Moskva: Smõsl.

Wilkinson, I. & Fung, I. (2002). Small-group composition and peer effects. *International Journal of Educational Research*, 37, 425-447.

Williams, D. (2010). Dyads can be groups (and often are). In *Small Group Research*, 41 (2), 268-274.

Lisa 1. AINEPROGRAMMI LÄBIVIIMISE KIRJELDUS

	Teema, sisu lühikirjeldus	Tunnikirjeldus/meetodid
I kohtumine	<p>Aine eesmärk: Teadmised pankadest ja teistest finantsvahendusasutustest, oskus iseloomustada EV rahaasutusi, võtta vastu kliendi taotlusi ja tehingukorraldusi ning teha dokumentide esmast analüüsi, nõustada klienti. Rakendamiseks klienditeenindaja ametikohal rahaasutuses.</p> <p>üldised pädevused – suhtlemisoskus (kontrollida grupitööde tagasisides, eneseanalüüsiga) oskab praktiliselt teha – grupitöö ja essee põhjal Millega hindan väljundeid? Mis väljundit õpib probleemi kaudu? Mis väljundit õpib grupitöö kaudu ja kuidas hindan väljundite saavutust</p>	<p>11.00 -12.15 Tutvumine ja sissejuhatus ainesse, õppetöö korraldusest ja hindamisest, õppekirjandusest ning iseseisvast tööst</p> <p>12.45 -14.20 õppima õppimine, Järgmiseks kohtumiseks e-kirjaga saata ettevalmistavad küsimused: Leia vastused järgmistele küsimustele (<i>vastused kirjuta lühidalt oma sõnadega ja/või märksõnadega</i>):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mis on finantsvahenduse põhitegevused? • Liigita finantsturud: • Loetle rahaasutused: • Milline roll on rahaasutustel majanduses? • Loetle finantsriskid: • Kuidas juhitakse finantsriske?
II kohtumine	<p>Finantsinstrumentide, finantsturu ja rahaasutuste olemus, liigid ja iseloomustus, nende roll majanduses</p> <p>Finantsriskide olemus ja liigid, nende juhtimine ja hajutamine</p> <p>Õpiväljundid:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♣ Õppija orienteerub erinevate rahaasutuste ja fondide süsteemis, nende tegevuse õiguslikes alustes, aruandluses ja usaldusnormatiivides ning kliendisuhete alusdokumentides; ♣ Õppija saab aru finantsturgude mõjudest ja lõimumisest finantsvahenduses, tunneb raha-asutuste ajalugu, teab nende tegevuse põhimõtteid, eripärasid, põhiülesandeid ja teenuseid ning nende organisatsioonilist 	<p>11.00 Kogu semestri töötamine gruppides (gruppideks jagamine – loe 7ni (35/7=5 liikmelised grupid, vähemalt üks eesti emakeelega õppija grupis)</p> <p>11.15 juhiste andmine - Koostada grupina joonis-skeem ehk mõistekaart rahaasutustest, et see kajastaks nii finantsinstrumente, finantsturu ja rahaasutuste olemust, liike ja finantsriske ning nende juhtimist ja hajutamist – eesmärk kujundada ühtne arusaam ja presenteerida seda grupiga. (märka grupiprotsesse – kohanemine, konflikt, kokkulepped, koostöös. Esmalt tutvuge üksteisega ja uurige tugevusi/oskusi, seejärel jaotage grupis ülesanded – kes kirjutab, kes loeb materjali, kes koordineerib tegevust ja hoiab teemas, kes üldistab, kes esitleb – ülesandeid vahetada järgmistel grupitöödel)</p> <p>Kui grupi liikmetest keegi tunneb, et mõni liige ei tee koostööd, siis annad ise sellest liikmele teada - sellega arendame</p>

<p>ülesehitust ja koostööpartnereid,</p> <ul style="list-style-type: none"> ♣ Õppija oskab analüüsida finantskeskkonda ja -riske, klientidega suhelda ja neid identifitseerida, pangakontosid avada, tehingukorraldusi ja maksejuhiseid vastu võtta ja neid täita, tehinguriske hinnata, neid ennetada või maandada ♣ Õppija suudab arutleda ja väidelda rahanduse ja panganduse aktuaalsetel teemadel. ♣ Õppija oskab selgelt väljendada oma seisukohti nii suuliselt kui ka kirjalikult ning põhjendatult kaitsta oma seisukohti. ♣ Õppija oskab analüüsida oma tegevust, tuua välja oma arengut toetavad ning takistavad tegurid ♣ Õppija teab ja tunneb ära grupis toimuvad protsessid ning oskab neid analüüsida. 	<p>sotsiaalsed kontrollid ja tugevdame meeskonnatööd – usaldus, konstruktiivne konflikt, pühendumine, vastastikune kohustamine, eesmärk!</p> <p>11.30-12.15 Grupis töötamine (45 min) 12.15-12.45 lõuna 12.45 – 13.45 Grupis töötamine (valmisolek selgitada, lisamaterjale jagada) (60 min) 13.45 – 14.20 Grupitööde presenteerimine (7*5 min=35 min) Järgmistes tundides grupitöö edasiarendamine, selleks otsida infomaterjale grupiga järgmiseks kohtumiseks:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rahaasutuste eesmärgid ja põhiülesanded, nende ajalooline areng ja asutamine, tegevuse õiguslikud alused ja eripärad • Rahaasutuste lõimumine, usaldusväärsus ja koostöö • Rahaasutuste organisatsiooniline ülesehitus ja juhtimine, sisekorra eeskirjad ja teeninduskultuur, põhiväärtused ja ülesanded
---	--

III kohtumine

<p>Rahaasutuste eesmärgid ja põhiülesanded, nende ajalooline areng ja asutamine, tegevuse õiguslikud alused ja eripärad Rahaasutuste lõimumine, usaldusväärsus ja koostöö Rahaasutuste organisatsiooniline ülesehitus ja juhtimine, sisekorra eeskirjad ja teeninduskultuur, põhiväärtused ja ülesanded</p>	<p>11.00-11.45 Grupis töötamine – ettevalmistatud teemade sünteesimine – ühise arusaama kujundamine (45 min) 11.45 – 12.15 Arutelu – arvamuse avaldamine, oma seisukohtade väljatoomine ja kaitsmine (30 min) PUZZLE 12.15-12.45 lõuna 12.45 – 13.45 Grupis töötamine (valmisolek selgitada, lisamaterjale jagada) (60 min) 13.45 – 14.20 Grupitööde presenteerimine (7*5 min=35 min) Grupitööst koostada korrektne ühistöö, millele järgmisel tunnil anname üksteisele tagasisidet (iga grupiliige prindib töö ja jagab seda teise grupi liikmele, kes annab kirjaliku tagasiside (tagasiside lehe saadan e-mailile)</p>
---	---

IV kohtumine	<p>Finantsinstrumentide, finantsturu ja rahaasutuste olemus, liigid ja iseloomustus, nende roll majanduses</p> <p>Finantsriskide olemus ja liigid, nende juhtimine ja hajutamine</p> <p>Rahaasutuste eesmärgid ja põhiülesanded, nende ajalooline areng ja asutamine, tegevuse õiguslikud alused ja eripärad</p> <p>Rahaasutuste lõimumine, usaldusväärsus ja koostöö</p> <p>Rahaasutuste organisatsiooniline ülesehitus ja juhtimine, sisekorra eeskirjad ja teeninduskultuur, põhiväärtused ja ülesanded</p>	<p>11.00-12.15 Grupitööde analüüsimine (tagasiside lehed) ja läbivaatamine, teine grupp hindab, annab tagasisidet, täiendab, teeb märkmeid – ühisarutelu, enese- ja grupitöö analüüs (1tund 15 min)</p> <p>12.15-12.45 lõuna</p> <p>12.45 – 14.20 7 artiklit ja grupis lugemine 5 min, igast grupist üks grupi liige liigub järgmise laua äärde ja tutvustab oma artiklit 5 min; tagasi oma grupi juurde ja valida uus grupi liige, kes liigub artikliga järgmise grupi juurde (5 korda liikumine) (1 tund ja 20 min)</p> <p>Järgmiseks tunniks ette valmistada: Probleemi lahendamise ülesanded (7 probleemi)</p> <p>Probleemi I etapp 45 min (tuutorina kõrval); 1,5 tundi aega – läbi kursuse sama grupp; kuni 5 inimest (7 gruppi) – jagada grupisisesed ülesanded, kuidas gruppi edasi juhivad, kus ja millal kohtuvad, ajurünnak – mis põhiprobleem – koostada 3-4 küsimust probleemi lahendamiseks, millele hakkavad leidma vastuseid – tegelema teooriaga, vajalik põhjendada probleemi lahendust toetudes teooriale (tuutor kuulab arutelusid, suunata küsimustega, et rajal püsiksid – grupeerige, uurige kust, tegema mida, põhjendada miks valisid probleemi lahendamiseks just selle tee jne) - aega probleemiga tegeleda 2 nädalat;</p>
V kohtumine	<p>Kliendisuhete alusdokumendid, äri- ja pangasaladuse olemus ja hoidmise kohustus, rahapesu tõkestamine</p> <p>Kliendisuhete korraldus ja kliendi identifitseerimine, pangakontode avamine ja liigid, teenuste kasutamise kanalid ja nende iseloomustus</p>	<p>11.00-11.15 Tagasiside grupitöödele (kellel korras, kes veel täiendavad ja esitavad uuesti; kes ei esitanud, nendel üks hinne alla, st töö peab olema väga hea, et arvestatud saaks)</p> <p>11.15 – 11.30 Harjutame rääkimist-kuulamist; püsti seistes grupis (5 liiget grupis) – ülesanne rääkida elavalt, zestikuleerides, üks lõbus lugu mis toimus sellel kuul. Lool on sissejuhatus (kes, kus), teema arendus (mis, mida), kokkuvõte (miks ehk point).</p> <p>Ettevalmistus – 1 min – kesendu ja mõtle lugu valmis. Lugu räägid 1 min, grupp</p>

		<p>kuulab ja üks liige võtab aega. Loo rääkimise ajal küsimusi ei esitata, kui on vaikus, siis rääkija täidab ise vaikuse. 1 min küsimused, täpsustused. Järgmine räägib, eelmine rääkija võtab aega jne.</p> <p>11.30 – 12.15 Artiklid – 3 min lugemiseks, märkmed (kes, kus, mida, miks), 1 min rääkimiseks, 2 min küsimustele; rollide vahetus.</p> <p>12.15-12.45 lõuna</p> <p>12.45 – 14.20 Probleemi lahendamiseks juhtum. Probleemi I etapp 45 min (tuutorina kõrval); jagada grupisisesed ülesanded, kuidas gruppi edasi juhivad, kus ja millal kohtuvad, ajurünnak – mis põhiprobleem – moodustada 3-4 küsimust probleemi lahendamiseks, millele leida vastuseid – tegelema teooriaga, vajalik põhjendada probleemi lahendust toetudes teooriale (tuutor kuulab arutelusid, suunata küsimustega, et rajal püsiksid – grupeerige, uurige kust, tegema mida, põhjendada miks valisid probleemi lahendamiseks just selle tee jne) - aega probleemiga tegeleda 2 nädalat ehk esitada grupitöö juhtumi lahendiga vormistatult kokku lepitud kuupäevaks; (1 tund ja 15 min) Järgmiseks tunniks – leida täiendavat infot juhtumi lahendamiseks, tunnis sünteesime ja koostame struktureeritud analüüsi (hindamislehed e-mailile, viited juhtumi lahendamiseks infomaterjalile)</p>
VI kohtumine	<p>Kliendisuhete alusdokumendid, äri- ja pangasaladuse olemus ja hoidmise kohustus, rahapesu tõkestamine</p> <p>Kliendisuhete korraldus ja kliendi identifitseerimine, pangakontode avamine ja liigid, teenuste kasutamise kanalid ja nende iseloomustus</p>	<p>11.00 – 12.15 Juhtumi lahendamine grupis - leida täiendavat info ja sõnastada enda argumenteeritud jutt juhtumi lahendamiseks; (Pangateenuste Üld- ja eritingimused, teleteenuste tingimused; Rahapesu ja ärisaladus (1 tund ja 15 min)</p> <p>12.15-12.45 lõuna</p> <p>12.45 – 14.20 Juhtumi teemal arutelu; (1 tund ja 35 min) Meeldetuletus õppijatele - juhtumi vormistatud kujul esitamine kokkulepitud kuupäeval, esitlus grupis, hindamislehed. Kui soovid enda juhtumi lahendusele hinnangulist tagasisidet, siis esita see kindlasti õigel ajal!</p>

VII kohtumine	EV ja Euroopa Liidu pangasüsteemi ja muude rahaasutuste iseloomustus ja areng, finantsturu hetkeseis ning aktuaalsed probleemid rahanduses ja panganduses, nende lahendamise viisid ja võimalused	11.00 – 12.15 Juhtumi vormistatud kujul esitamine, esitlus grupis, tagasisidestamine (1 tund ja 15) 12.15-12.45 lõuna 12.45 – 14.20 Loeng – EV ja EL pangasüsteemi ja muude rahaasutuste iseloomustus ja areng, arutelu rahanduse seisust ja pangaduse hetkeolukorrast (1 tund 35 min)
VII kohtumine	Rahaasutuste koostööpartnerid, nende iseloomustus ja ülesanded Pankade ja teiste rahaasutuste tulud ja kulud, aruandlus ja statistika	11.00 – 12.15 5 min grupis jagada kogemusi essee kirjutamise teemal ja 10 min küsimused, probleemid ühisarutelu (15 min) Rahaasutuste koostööpartnerid – investeerimis, kindlustus- ja liisingfirmade infomaterjal – koostada iga teema kohta kaks küsimust ja proovida arvata, mis küsimused mina esitan (kes rohkem küsimusi ära arvab, saab üllatuse) – materjali kohta küsimuste esitamine ja vastamine (1 tund) 12.15-12.45 lõuna 12.45 – 14.20 pankade kvartaliaruanded – uurida grupiga aruandeid ja võrrelda neid – projektoriga http://www.fi.ee/index.php?id=420 (1 tund 35 min)
VIII kohtumine	Rahaasutuste koostööpartnerid, nende iseloomustus ja ülesanded Pankade ja teiste rahaasutuste tulud ja kulud, aruandlus ja statistika	11.00 – 12.15 essee vastastikhindamine (1 tund ja 15); aruannete analüüs – http://www.fi.ee/index.php?id=420 12.15-12.45 lõuna 12.45 – 14.20 Pankade kvartaliaruannete analüüs – exceli tabelis (projektoriga tahvlile); (1 tund) Arveldusdokumendid ja eeskirjad, tehingukorraldused ja makse-juhised. Nende liigid ja iseloomustus - juhtumi jagamine grupile (ise moodustada grupid), küsimused juhtumi kohta, järgmiseks tunniks materjal ja juhtumi lahendamine (35 min)
IX kohtumine	Arveldusdokumendid ja eeskirjad, tehingukorraldused ja makse-juhised. Nende liigid ja iseloomustus	11.00 – 12.15 juhtumi lahendamine (1 tund ja 15) Finantsteenused – välisarvelduste infomaterjali jagamine 12.15-12.45 lõuna

		12.45 – 14.20 juhtumi lahendamine (1 tund 35 min)
X kohtumine	Arveldused ja maksesüsteemid Eestis ja Euroopas, nende arengud ja struktuur, toimimine ja tähtsajad	11.00 – 12.15 juhtumi esitlemine ja vastastikhindamine (1 tund ja 15) 12.15-12.45 lõuna 12.45 – 14.20 Materjali läbitöötamine – arveldussüsteemid (1 tund 35 min)
XII kohtumine	Finantsjärelevalve olemus ja põhimõtted, kontroll rahaasutuste tegevuse üle Eestis ja Euroopa Liidus	11.00 – 12.15 Finantsinspektsiooni aastaaruandega tutvumine ja Cornelli meetodile materjali läbi töötamine (esitada materjali kohta küsimusi, oma sõnadega kirjalik vastamine – grupi või individuaalselt) (1 tund ja 15) 12.15-12.45 lõuna 12.45 – 14.20 RV rahaasutused – materjali läbitöötamine (1 tund 35 min) Kodune ülesanne – täita iseseisvalt erinevate institutsioonide kohta tabel
XIII kohtumine	Rahvusvahelised rahaasutused ja nende iseloomustus ning riikidevaheline koostöö finantsvahenduses Kokkuvõtte kogu ainekursusest; õpimapi koostamise juhendamine (õpimappi saab esitleda kahel korral)	11.00 – 12.15 (1 tund ja 15) (Külalislektor) 12.15-12.45 lõuna 12.45 – 14.20 Milline on riikidevaheline koostöö; tabeli täiendamine ja täitmine, leida ühisosad ja erinevused (1 tund 35 min) Iseseisev töö õpimapiga – ainekursusel läbitu reflekteerimine (sh eneseanalüüs)
XIV kohtumine	Aineprogrammis õpitu tagasisidestamine	11.00 - 14.20 Õpimapi valmimisprotsessist vestlus ja enda mapi hindamine (5 min) ning vastastikhindamine (kuni 4stes gruppides (loeme neljaks), iga grupi liige esitleb oma mappi (10 min), selle ülesehitust, sisu ja analüüsi, iga grupiliige annab tagasiside (20 min))
XV	Aineprogrammis õpitu tagasisidestamine	11.00 - 14.20 Õpimapi valmimisprotsessist vestlus ja vastastikhindamine (kuni 4stes gruppides (loeme neljaks), iga grupi liige esitleb oma mappi (10 min), selle ülesehitust, sisu ja analüüsi, iga grupiliige annab tagasiside (20 min))

Lisa 2. ÕPPIJATE KÜSITLUSE KOKKUVÕTE

Tallinna Majanduskoolis 2012 aasta kevadel läbiviidud õppijate küsitlus õppejõu õpetamise kohta (väljavõtte kuupäev 08.08.2012).

Pangad ja teised rahaasutused päevane õpe: 2011 Pangandus, PA11, RKH (id:360) Mare Muskat

Õpetamise oskus

Keskmine: 4.21

Vastajaid: 19

Kommentaariid:

- Väga huvitavad tunnid olid, kui midagi selgusetuks jäi siis õpetaja seletas ilusti lahti
- Uudsem lähenemine tundidele võrreldes kõikide teiste õppejõududega.
- Praktikaga seoses ei puutunud õpilastega kordagi kokku, kõik tegi e-maili teel, kuid see ei ole minu arvates parim variant. Ei tundnud üldse, et oleks keegi, kes suunaks praktilal või keegi, kellelt nõu küsida.

Loengumaterjalid (aitasid kaasa õppeaine omandamisele)

Keskmine: 4.05

Kommentaariid:

- Materjalid olid head. suur osa oli selgesti arusaadavat materjali
- Natuke liiga palju oli neid, kuid me tegime tunnis tööd nende järgi
- Väga põhjalikud ja head materjalid, mida ise Internetist ei leiaks.

Õpetaja suhtumine õppijatesse

Keskmine: 4.79

Kommentaariid:

- Võttis meid kui võrdseid ja soovis meid õpetada
- Väga sõbralik ja vastutulelik, õiglane.

Õpetaja keskmine, kolme esimese küs. põhjal: 4.35

Õpetaja poolt oli selgitatud eksamile/arvestusele pääsemise eeldused, eksami/arvestuse sooritamise kord ja hindamiskriteeriumid

Keskmine: 5.00

Kommentaariid:

Õpetaja pidas kinni tundide algus- ja lõpu kellaaegadest

Keskmine: 5.00

Kommentaariid:

Õpetaja pidas kinni kokkulepitud järelvastamise aegadest

Keskmine: 5.00

Kommentaariid:

Mis meeldis õpetaja tegevuses

Vastajaid: 19

Kommentaariid:

- uudne õpetamisstiil
- muutis tunnid väga huvitavaks, selgesti seletas, üritas tundi teha huvitavamaks
- Õppejõu õpetamismeetod sobis mulle väga, vastutulelikkus, selgitamine, abistamine.
- Õppejõud oli üliõpilastele alati kättesaadav ja vastas kiiresti, tagasiside põhjalik ning põhjendatud.
- Tunnid olid sisukad ning anti palju asjakohaseid materjale.
- Loominguline õpetamine, rühmatööde tegemine
- Väga meeldis tema tund. Tema materjalid ja suhtumine ainesse, super õpetaja ja super aine.
- Uudne lähenemine
- Palju rühmatöid ja arutlust, tunnid väga huvitavad
- Tegi oma aine huvitavaks.
- Väga hea õpetaja. Väga vastutulelik õpilaste suhtes ja muretseb nende praktikakohtade pärast ja pakub võimalusi, kuid samas eeldab ka õpilastelt endalt initsiatiivi.
- Palju saime iseseisvalt töid teha gruppides.
- Õpetada oskab, õppejõud oli õpilastega ühel lainel- positiivne

Mis ei meeldinud õpetaja tegevuses

Vastajaid: 19

Kommentaariid:

- ei ole midagi välja tuua mis ei oleks meeldinud
- Alguses ei meeldinud grupitööd, kuid samas olid need tulevikuperspektiivis kasulikud.
- Keerulisi materjale oleks võinud paremini lahti seletada.

Pangapoliitika ja põhiteenused päevane õpe: 2010 Pangandus, PA10, RKH (id:322) Mare Muskat

Õpetamise oskus

Keskmine: 4.05

Vastajaid: 22

Kommentaariid:

- Rohkem võiks olla loenguid ja vähem rühmatöid.
- õppejõud proovis ebastandartseid õppimisviise - ei olnud mitte ühtegi loengut, vaid rühmatööd, mille käigus me pidime jõuda järelduseni teemas, mille põhimõtetega ei ole tutvunud. ainult pärast rühmatööd ta selgitas meile antud teemat
- Teistsugune õpetamismeetod võrreldes teiste õpetajatega. Palju grupitöid ja analüüsimist, loenguvormis tunde praktiliselt ei teinud. See tegi aine õppimise kergemaks. Palju elulisi näiteid. Üldiselt väga positiivne mulje õpetajast ja aineist.

Loengumaterjalid (aitasid kaasa õppeaine omandamisele)

Keskmine: 4.27

Kommentaariid:

- Õppejõud jagas ise laiali kõik vajalikud materjalid.
- Saime palju materjale, mis kõik aitasid aine omandamisele kaasa.

Õpetaja suhtumine õppijatesse

Keskmine: 4.36

Kommentaariid:

Õpetaja keskmine, kolme esimese küs. põhjal: 4.23

Õpetaja poolt oli selgitatud eksamile/arvestusele pääsemise eeldused, eksami/arvestuse sooritamise kord ja hindamiskriteeriumid

Keskmine: 5.00

Kommentaariid:

Õpetaja pidas kinni tundide algus- ja lõpu kellaaegadest

Keskmine: 5.00

Kommentaariid:

Õpetaja pidas kinni kokkulepitud järelvastamise aegadest

Keskmine: 5.00

Kommentaariid:

Mis meeldis õpetaja tegevuses

Vastajaid: 22

Kommentaariid:

- Teistsugune tunni ülesehitus. (töö gruppides) aitas kaasa praktikakoha leidmisele
- Lõbus tunnitegevus, palju grupitöid.
- Huvitav ja teistmoodi õpetamislaad. Küllaltki vabameelne ja sõbralik õhkkond.
- Palju rühmatöid.
- huvitavad ja aktiivsed tunnid
- Huvitavad ja teistmoodi õppimissüsteemid
- Õpetaja oli aktiivne suhtleja. Palju erinevaid õpiväljundeid.
- Meeldis see, et õppetöö toimus rühmades ja et sai palju iseseisvat tööd teha materjalidega.
- Loengus toimub töö grupitöödena. Selline lahendus mulle meeldis, sest arvan, et nii õppisin ma kõige rohkem.
- Ei ole pinget õpetajaga suhtlemisel, ta on alati abivalmis ja väga sõbralik
- õpetaja rõhutab rühmatööde tähtsust teamiste omandamises ning stimuleerib iseseisvat uurimustööd antud teemal
- Lähenes õpilastele teistmoodi, kui õpetajad tavaliselt.
- Õpetaja ise on väga positiivne ja õpetab kaasahaaravalt.
- Tunnid olid põnevad ja õpetaja väga tore.

Mis ei meeldinud õpetaja tegevuses

Vastajaid: 22

Kommentaariid:

- Võiks olla rohkem loengu vormis tunde ja iseseisvat tööd.
- Loenguvormis loenguid oleks võinud rohkem olla.

- kahjuks mõnikord on tavalised loegud siiski ka vajalikud et teoreetilist põhimõtet mõista

Kindlustuslepingud päevane õpe: 2010 Pangandus, PA10, RKH (id: 322) Mare Muskat

Õpetamise oskus

Keskmine: 4.65

Vastajaid: 17

Kommentaariid:

- Õppemeetod on hoopis teistmoodi võrreldes teiste õppejõududega. See on positiivne.
- Kuna õppejõud andis seda loengut ka esimest korda, siis jäid mõned asjad kohati segaseks, samas aitasime teda kaasa, et millele rohkem rõhku pöörata ja mida järgmisel aastal teisiti võiks teha
- Uudsed lahendused ja väga huvitavad loengud.
- kaasahaaravad loengud
- Tema tunnis on põnev käia. Eriti meeldivad grupitööd.
- Üks paremaid Majanduskooli õpetajaid.
- Palju praktilist tegevust, mis andis hea ülevaate erinevatest kindlustusega seonduvatest küsimustest.

Loengumaterjalid (aitasid kaasa õppeaine omandamisele)

Keskmine: 4.76

Kommentaariid:

- Väga palju loengumaterjale ning raamatuid, mis aitasid kaasa õppimisele ja tööde tegemisele
- Alati head materjalid
- loengumaterjalid olid väga head, arvestuseks ettevalmistamisel oli nendest palju kasu
- Õpetaja jagas teemakohaseid materjale, mis aitasid kaasa teema paremale mõistmisele.
- Materjale oleks võinud isegi natuke rohkem olla.
- Õpetaja jagas põnevaid lisamaterjale.
- Õpetaja otsis meile väga palju loengumaterjale ja lisaks ka teemakohaseid uudiseid lehtedest ja internetist.
- Ühed parimad materjalid, mis üldse kahe aasta jooksul antud. Õppejõud, kes näeb vaeva :)

Õpetaja suhtumine õppijatesse

Keskmine: 4.53

Kommentaariid:

- Alati oli oodatud tagasiside - nii positiivne kui ka negatiivne ning alati tänas selle eest, kui ka oma arvamust avaldasime, et tundide kord võiks natuke teistsugune välja näha ning loominguliste tööde hindamises tuleks arvestada ka panustamist mitte lihtsalt toredat juttu
- Väga vastutulelik ja õppijat arvestav suhtumine
- Õpetaja suhtus õppijatesse väga hästi.

- Püüab kõigiga arvestada, ei jäta kedagi kõrvale.
- Õpetaja pingutas selle nimel, et loengud oleksid meile kasulikud ja huvitavad.
- Alati positiivne ja muhe.

Õpetaja keskmine, kolme esimese küs. põhjal: 4.65

Õpetaja poolt oli selgitatud eksamile/arvestusele pääsemise eeldused, eksami/arvestuse sooritamise kord ja hindamiskriteeriumid

Keskmine: 5.00

Kommentaariid:

- Õpetaja arvestab õpilastega.
- Kõik vajalik info oli edastatud. Selge ja arusaadav.

Õpetaja pidas kinni tundide algus- ja lõpu kellaaegadest

Keskmine: 5.00

Kommentaariid:

- Õpetaja oli täpne ja korrektne.

Õpetaja pidas kinni kokkulepitud järelvastamise aegadest

Keskmine: 5.00

Kommentaariid:

- ei ole järelvastamisel käinud, seega ei oska öelda

Mis meeldis õpetaja tegevuses

Vastajaid: 17

Kommentaariid:

- Tunnid on alati sisutihedad. Grupitööd.
- Väga toredad loengud, ei ole tavaline konspekterimine, vaid erinevate juhtumite lahendamised ja läbi selle õppimised.
- Rohkem praktilist poolt, kui teistes ainetes
- Õpetaja head kogemused, millest sai värvikaid näiteid kuulnud, tõi külalisõppejõude ja oskas teha ainet huvitavaks.
- pani loengutes kuulama, ei tekkinud igavust
- õpilased said ise valida, mis vormis töid tehakse. põnevus
- Meeldis, et tunnid ei toimunud nn tavaliste loengute vormis vaid erinevaid teemasid õppisime tundma läbi praktiliste tegevuste nagu nt juhtumite lahendamine ja kliendile kõige sobivama toote otsimine.
- Alati oli hingega asja juures.
- Loengud olid huvitavad ning mitmekülgsed.
- Väga hea vastutulelik õpetaja.
- Õpetaja tegi tunnid huvitavaks- oli palju praktilisi ülesandeid. Õpetajal oli väga hea kontakt õpilastega. Pingutas selle nimel, et meil huvitavad loengud oleks.
- Kõik

Mis ei meeldinud õpetaja tegevuses

Vastajaid: 17

Kommentaariid:

- Ta ei lasknud meil teha midagi lihtsalt, vaid alati olid nõudmised väga suured. Ühest küljest väga positiivne, et me rohkem pingutaks, kuid pika peale väsitav.
- Viimane kirjalik töö oli väga mahukas. vastastikhindamine ei pruugi adekvaatne olla, aga hea, et õpetaja ise ka üle luges

Kõik rühmad kokku. Õpetaja keskmine, kolme esimese küs. põhjal: 4.39